

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра східної філології

Кваліфікаційна робота магістраз єврейської філології

на тему:

**«СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ
ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ МОВИ
ІВРИТ»**

Студентки групи МФівр 60-19

факультету сходознавства

денної форми навчання

Освітньо-професійної програми

Мова іврит, єврейська література,

англійська мова та методика їх викладання

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.067 Східні мови та
літератури (переклад включно),

перша – іврит

Марченко Ірини Сергіївни

Науковий керівник:

доктор. філол. наук, проф. Васько Р.В.

Допущена до захисту

« ___ » _____ 2020 року

Завідувач кафедри

_____
(підпис) Валігура О.Р.
(ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ	9
1.1. Поняття “термін” і “термінологія” в сучасній лінгвістиці.....	9
1.2 Історія походження юридичних термінів у світовому та ізраїльському мовознавстві	15
1.3. Системно-структурний підхід до вивчення юридичної термінології в івриті	23
Висновки до Розділу I.....	25
РОЗДІЛ II. СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНІ Й СЕМАНТИЧНІ ОСОБОЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ МОВИ ІВРИТ.....	27
2.1. Основні тенденції термінотворення в юриспруденції.....	27
2.2. Семантичний спосіб творення ЮТ у сучасній мові іврит	29
2.3. Морфологічний спосіб творення юридичних термінів у мові іврит	32
2.4. Класифікація юридичних термінів у мові іврит	36
Висновки до Розділу II.....	43
РОЗДІЛ III. ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ МОВІ ІВРИТ ТА СПЕЦИФІКА ЇЇ ПРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	45
3.1. Особливості функціонування юридичної термінології в сучасній мові іврит	45
3.2. Лексикографічні особливості реєстрації юридичної термінології в сучасному івриті.....	48

3.3. Основні підходи перекладу івритських юридичних термінів українською.....	53
Висновки до Розділу III	59
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	61
АНОТАЦІЯ МОВОЮ ІВРИТ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	66
ДОДАТОК	73

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЮТ – юридичний термін

МІ – мова іврит

УМ – українська мова

ВСТУП

У сучасному світі право відіграє досить важливу роль. Юридичні терміни використовуються у всіх сферах мовленнєвої комунікації, що заохочує лінгвістів цікавитися проблемами номінації спеціальних понять в юриспруденції. Наприкінці ХХ століття цей інтерес не послабився, а навпаки продовжує безперервно рости. На сьогодні в сучасному мовознавстві існує дуже багато питань, яким треба приділити дещо більше уваги, розглянути їх більш детально. Однією з таких важливих проблем – є термінологія. Це питання викликано тим, що науково-технічна діяльність стрімко розвивається і вимагає не лише удосконалення спеціалізованих словників та створення нових специфічних найменувань, а й також стрімкого збагачення словникового складу багатьох мов. Через те, що людина не може уникнути вживання нових слів в різних сферах діяльності, це зумовлює появу нових термінів.

Термінологія охоплює найменування різних об'єктів та явищ і становить частину спеціальної лексики. Закономірності формування спеціальної лексики характерні і для термінів. Так, деякі вчені, серед яких Городецький Б. Ю., Раскін В.В. вважають, що термін може функціонувати лише в системі, тобто серед інших термінів, з якими він пов'язаний певним відношенням (Городецкий, Раскин, 1969).

Не зважаючи на той факт, що у повсякденному житті люди нерідко звертаються до юридичних термінів і загалом це досить значуща ланка лексикології, сфера юридичної термінології (далі ЮТ) не достатньо досліджена на мовознавчому рівні. Зазначена проблематика опрацьована багатьма радянськими мовознавцями, але ще багато лінгвістичних аспектів термінів потребують уваги, а особливо у сучасній мові іврит. Термінологія кожної галузі обмежена певним обсягом термінів. ЮТ – це пласт лексичного фонду зі своїми специфічними особливостями.

У мовознавстві вивченню цього питання присвячені праці таких дослідників як Канделаки Т. Л. (Канделаки, 1970), Даниленко В. П.

(Даниленко, 1973), Зарицький М. С. (Зарицький, 2004), Реформатський О. О. (Реформатский 1961), Володіна М. Н. (Володіна, 2000), Алексеєва Л. М. (Алексеєва, 1998), Бархударов Л. С. (Бархударов, 1975) та інші. Не дивлячись на те, що термінологія загалом досліджувалася великою кількістю науковців, а сама юридична термінологія широко розповсюджена в мові, в різних галузях науки, літературній мові, законодавстві та нормативно-правових актах правничі терміни сучасної мови іврит досі не були предметом серйозного, ґрунтовного дослідження.

Актуальність теми дослідження зумовлена загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних студій до аналізу лексичного складу різних мов. Окрім того існує потреба заповнити прогалини у сучасному ізраїльському мовознавстві, адже не існує наукових робіт, у яких би розкривалися принципи класифікації юридичних термінів.

За останні роки Академія мови іврит внесла в словниковий склад івриту велику кількість нових юридичних термінів, які вже витіснили іншомовні запозичення та інтернаціоналізми.

Беручи до уваги те, що українська та іврит зовсім не схожі ні за структурою, ні за граматиною, розгляд юридичної термінології є досить важливим та потрібним для розуміння обох мов.

Метою даної роботи є комплексне дослідження юридичної термінології сучасної мови іврит, а також аналіз її структурно-граматичних та функціональних особливостей.

Поставлена мета передбачає вирішення наступних **завдань**:

- Дати визначення поняттям “термін” і “термінологія” та дослідити його функціонування у мовознавстві;
- Проаналізувати теоретико-методологічні засади дослідження юридичної термінології в сучасному мовознавстві;
- Дослідити семантичний та морфологічний способи творення юридичної термінології;

- Розробити класифікацію юридичної термінології сучасного івриту для створення іврит-англо-українського словника;
- Визначити особливості функціонування юридичних термінів;
- З'ясувати особливості перекладу специфічних термінів з івриту на українську мову.

Об'єкт дослідження – юридична термінологія сучасної мови іврит, а **предметом дослідження** є структурно-граматичні та функціональні особливості юридичної термінології івриту.

Матеріалом кваліфікаційної роботи виступають 250 юридичних термінів, дібраних методом суцільної вибірки з різних одномовних, двомовних тлумачних та енциклопедичних словників сучасної мови іврит.

Основними **методами** кваліфікаційної роботи є описовий, на етапі опрацювання літератури та при класифікації юридичної термінології; порівняльно-історичний, де порівнюються та зіставляються дві мови: сучасний іврит та українська; метод суцільної вибірки зі спеціальних (галузевих) словників, за допомогою якого добираються фактичні матеріали дослідження.

Теоретичне значення дослідження може бути використаним при створенні та укладанні підручників і словників, а також у практиці професійної діяльності юристів та перекладачів.

Практична цінність дослідження фокусується на розгляді й аналізі юридичної термінології мови іврит. Зіставлення, узагальнення та класифікація юридичної термінології мови іврит може стати основою для подальших досліджень у цій галузі. Практичні результати дослідження можуть бути використані у викладанні таких дисциплін як: “Лексикологія мови іврит”, “Практичний курс перекладу (іврит і українська мови)”, “Переклад спеціальних лінгвістичних текстів” тощо.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається з вступу, трьох розділів і висновків до них, загальних висновків, анотації мовою іврит, списку використаної літератури та

додатка у вигляді іврит-англо-українського словника юридичної термінології. Загальний обсяг роботи – 84 сторінки. Список літератури складає 83 найменування.

У **вступі** представлено тему роботи, її актуальність, об'єкт та предмет дослідження, мету, завдання, які треба розглянути, матеріал, методи роботи, встановлено практичну та теоретичну цінність дослідження.

У **першому розділі** надано визначення поняттям “термін” і “термінологія”. Представлено історію походження юридичних термінів у світовому та ізраїльському мовознавстві. Окремо розглянуто системно-структурний підхід до вивчення термінології та основні досягнення цієї сфери.

У **другому розділі** проаналізовано структурно-граматичні та семантичні особливості юридичної термінології. Розглянуто основні тенденції термінотворення, способи творення юридичної термінології.

У **третьому розділі** досліджено функціональні особливості юридичних термінів сучасної мови іврит та основні підходи до їх перекладу українською мовою. Також, окремо приділено увагу лексикографії як науці.

Загальні висновки надають основні практичні результати праці та описують напрямки подальших досліджень.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОСЛІДЖЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

1.1. Поняття “термін” і “термінологія” в сучасній лінгвістиці

З посиленням у світі процесів глобалізації та міжнародної інтеграції, кожна розвинута країна намагається проявити себе на світовій арені та поліпшити свої економічні, політичні й культурні зв'язки з іншими країнами. На Сході ж ці процеси поживалися в ХХ столітті. Оскільки міжнародні відносини мають на меті укладання домовленостей між країнами, в цей процес завжди залучені юристи. Тому задля досягнення спільної мети, юристи, які є законними представниками сторін, мають розуміти один одного та знати закони країни, з якої встановлюються відносини. Саме тому важливим кроком на шляху до співробітництва між країнами є подолання “культурного та мовного бар'єрів”. Разом з тим останнім часом юридична термінологія стала сферою зацікавлення не тільки юристів-фахівців так і перекладачів, які не мають юридичної освіти. Так як перекладачі в своїй професійній діяльності стикаються з юридичною мовою в текстах домовленостей, інструкцій, сертифікатів та інших текстах загального вжитку. Тому задля грамотної передачі елементів юридичного тексту з мови на мову треба бути ознайомленим з особливостями юридичної термінології.

Лексичний склад мови іврит дуже різноманітний в той же час досить новий. Адже іврит – єдина мова в світі, яка повністю припинила своє існування для того, щоб відродитися через дві тисячі років, на початку ХХ століття. Остаточне зникнення івриту як мови спілкування відбулося між II і IV століттям н.е., тому з розпадом етнічного центру єврейського народу на Землі Ізраїлю та формуванням нової діаспори, мовна поведінка різних общин почала характеризуватися обов'язковою диглосією мов неєврейського населення та лешон-акодеш, який в свою чергу був

сформований на основі давньоєврейської та арамейської мови (Марьянчик, 2020, с.14).

Змінам в суспільно-політичному житті Ізраїлю передувало бажання єврейського народу повернутися з вигнання на землю своїх пращурів і побудувати там свою незалежну державу. Сіоністський рух XIX- XX століття сприяв не тільки поверненню людей, а й бурхливому розвитку науки, техніки, літератури та мистецтва. Важливий внесок в розвиток мови іврит внесли Хаїм Нахман Бялік, Еліезер Бен-Єгуда, Менделе Мойхер-Сфорім, вони просували ідею відродження івриту як розмовної мови. Їх підтримали єврейські репатріанти першої та другої хвилі. Найбільше сприяли розвитку івриту, школи в єврейських сільськогосподарських поселеннях, в яких мовою навчання і спілкування був саме іврит, оригінальні періодичні видання, переклади художніх творів на іврит. В наші дні лексичний склад мови іврит продовжує збагачуватися за допомогою набуття нових значень біблійних слів, лексикалізації стійких словосполучень та аббревіатур, утворення віддієслівних іменників, запозичення з інших мов в тому числі з арабської, англійської, російської, німецької та ідишу. Серед інших джерел для модернізації лексичного складу сучасної мови іврит виділяють: 1) утворення нових слів від уже існуючих коренів; 2) словотворення за допомогою “спряженої конструкції”; 3) складноскорочувані слова. Доцільно зазначити, що серед усіх джерел збагачення і модернізації лексики запозичення є найменш значущим. (Ярцева, 1990).

У сучасній лінгвістиці сформувалася нова предметна ділянка під назвою юридична лінгвістика. У сфері її зацікавлень перебуває “юридична мова”, основою якої є експлікування змісту правового мислення, забезпечення правовідносин, зберігання юридичної інформації (Голубовська, 2012, с.8). Під час її вивчення мовознавці перш за все вивчають ті норми і закономірності, які виникають в процесі наближення природної мови до юридичного життя (Голев, 1999).

Першим хто дослідив терміни та визначив їх номінативну функцію був Винокур Г. О. (Винокур, 1939). Саме він визначив, що особлива функція у якій виступає термін – функція називання.

Аналіз термінів – це спосіб системного дослідження. Свідченням цього є об'єкти досліджень, викладання та поява нових термінологічних центрів та асоціацій термінологічних досліджень, які діють в таких Європейських містах як Люксембург, Берлін та у Європейському парламенті. Завданням таких координаційних центрів є координування роботи визначення процесів термінотворення, систематизування та класифікація великого припливу запозичень, покращення термінології на основі власної мови. Варто зазначити, що кожна сферична терміносистема вирізняється низкою специфічних ознак попри загальні вимоги до термінів та стандартизацію (Петрина, 2016).

Для кращого розуміння поняття термін, варто розглянути значення термінології. За визначенням Зарицького М. С., термінологія – це наука про терміни та специфіку їх використання (Зарицький, 2004).

Реформатський О. О. в свою чергу визначає термінологію як сукупність термінів певної окремої галузі виробництва, діяльності, знання, яка утворює певний клас лексики, найбільш доступний свідомому налагодженню та впорядкуванню (Реформатський, 1969).

Даниленко В. П. називає термінологію тотальною сукупністю фахових найменувань з різних сфер науки та техніки, які функціонують в галузі професійного спілкування. Поняттю термінологія можна підібрати два значення: система термінів у вузькому розумінні – об'єднання термінів однієї області, яка відображає певну спільність знань, а у широкому значенні – це загальна сумісність термінів всіх областей науки та техніки (Даниленко, 1973, с. 2-3).

На думку Гриньова С. В., термінологія – це сукупність термінів, які використовуються у певній області знань. Він також зазначає, що не так давно поняття “термінологія” мало три різні значення: 1) система термінів

обмеженої сфери знань; 2) наука, яка вивчає терміни; 3) сукупність всіх термінів мови. У зв'язку з цим, мовознавець наголошував на тому, що “термінологія” – є яскравим прикладом необхідності упорядкування лексики (Гринев, 1993).

Проте, визначення Ахманової О. С., на нашу думку, є найбільш точним та коректним: термінологія – наука про терміни. А саме, слова, які використовуються для найменування різних наукових та технічних понять, називаються термінами, а дисципліна, яка вивчає властивості термінів і принципи їх впорядкування та опис – термінологія (Ахманова, 1966, с. 473).

Що стосується визначення поняття “термін” то загальновідомо, що це слово походить від латинського слова “terminus”, яке означає “закінчення, кінець, межа”. У Середньовіччі «термін» мав значення “визначення”, згодом у давньофранцузькій мові “terme” набуло значення “слово”. Вольтер фон Вартбург вважає, що саме від нього походить сучасне значення поняття термін. В англійську мову слово “term” також було запозичене з давньофранцузької (Хаютин, 1971).

Аналізуючи наукові праці закордонних та вітчизняних мовознавців, які присвячували свої роботи питанням термінології, ми дійшли висновку, що не зважаючи на семантичну очевидність даного поняття, все одно існують різні дефініції терміна. Це пов'язано з тим, що відсутні чітко окреслені характерні ознаки поняття “термін”, і тому кожен лінгвіст трактує його значення по своєму (Стацюк, 2016).

За визначенням Головіна Б. Н. термін, може виступати в ролі слова або підрядного словосполучення, що має спеціальне значення, виражає і формує професійне поняття та вживається в процесі пізнання і освоєння наукових та професійно-технічних об'єктів, а також стосунків між ними (Головін, 1987, с.5).

Хайрутдінов Д. Р. вважає терміном лексичну одиницю, яка функціонує у науковому тексті. Тобто він може виступати у ролі

елементарного номінативного знака, за яким закріплене певне наукове поняття, окреслене визначенням (Хайрутдинов, 2009).

Водночас Пономарів О. Д. зазначає, що терміном можна вважати одиницю історично утвореної термінологічної структури, що надає значенню його особливе місце в систематизації інших понять. А саме, він забезпечує комунікацію людей однієї професії, та зображується словосполученням або словом і є підвладним законам мови (Пономарів, 2000, с. 91).

Згідно з визначенням Лотте Д. С., терміном є лексична одиниця певної мови, яка визначає абстрактне або конкретне поняття певної спеціальної сфери знань або діяльності. Мовознавець виділяє такі параметри терміна:

1. Терміни мають усі формальні та семантичні ознаки;
2. Терміни існують у лексиці мови для спеціальних цілей;
3. У лексиці терміни виконують функцію засобу позначення спеціальних загальних понять. Це сталося в результаті когніції, тобто знань у різних сферах діяльності;
4. Терміни вважаються елементами терміносистеми, які віддзеркалюють теорії, якими зображуються та окреслюються спеціальні сфери – об'єкти мови (Лотте, 1971).

Відповідно, для сфери права юридичну термінологію складає система юридичних термінів. У юридичній науці пропонується багато його визначень. Ось деякі з них:

- 1) юридичний термін — це слово (або сполучення слів), що вживається в законодавстві, є узагальненим найменуванням юридичного поняття, що має точний і визначений зміст, та відрізняється смисловою однозначністю, функціональною стійкістю;
- 2) юридичні терміни — це слова (або сполучення слів), які є найменуваннями певних юридичних понять;

3) юридичний термін — це слово або словосполучення на позначення власне правового поняття, яке відображає специфіку державно-правових явищ (адвокатура, арбітражний суд, інавгурація президента, позивач, правопорядок, правосуддя, юридична особа, юридичний факт, юрисдикція) і має визначення (дефініцію) у юридичній літературі (законодавчих актах, юридичних словниках, науково-правових працях);

4) юридичний термін — це узагальнене найменування державно-правового поняття, якому притаманна системність, однозначність та точність у межах конкретної термінології, змістовна єдність терміноелементів, емоційна нейтральність, варіативність понятійного змісту, сучасність та реальність;

5) юридичні терміни — це словесні позначення державноправових понять, за допомогою яких виражається і закріплюється зміст нормативно-правових розпоряджень держави (Артикуца, 2005).

З приводу експресивності термінів, Реформатський у своїй праці стверджує, що термін не є експресивним словом. Як така експресія в середині слова заборонена, оскільки термін позначає поняття неускладнені емоційними відтінками (Реформатский, 1961). А от мовознавець Петров В. В. навпаки, вважає, що в момент становлення термінологічної системи, терміни можуть проявляти своє ставлення до предмета та бути експресивними (Петров, 1982).

Правовий знак як категорія має своє змістове наповнення, наділений соціальними функціями, як будь-яке інше поняття може бути багатозначним, неточним і незрозумілим для інтерпретатора (правосприймача), але однозначно впливовим і здатним забезпечити своєрідну психологічну тяглість історії народу та відобразити колорит національної правової системи.

Мову права можна вважати такою системою знаків, яка називає та організовує правову дійсність, означаючи (визначаючи) її основні цінності та пріоритети. Правові знаки є водночас і засобами пізнання, і знаряддями впорядкування правової дійсності, адже в людській життєдіяльності вони виступають абстрактним та узагальненим її відтворенням у проекції на правовідносини. Саме наведена специфіка зумовлює те, що на відміну від загальнопоширеної літературної мови, основною одиницею якої є слово, для мови права такою одиницею є не просто слово, а слово-термін.

Важливим для з'ясування різниці між терміном та нетерміном є питання функцій терміна. Розглядаючи цю проблему, за вихідні можна взяти систему функцій загальноживаного слова, оскільки будь-який термін базується на певній лексичній одиниці. Лексикологи виділяють чотири основні функції слова: номінативну (слово називає, дає найменування), сигніфікативну (слово узагальнює), комунікативну (слово повідомляє) та прагматичну (слово передає почуття мовця).

Сьогодні не існує однозначного трактування самого поняття “термін”, хоча його семантичний зміст інтуїтивно сприймається, як правило, кожною людиною. Для багатьох є очевидним його протиставлення одиницям загальної лексики як елемента мови, що виконує певну функцію і тісно пов'язаний з конкретною предметною галуззю (Любченко, 2015, с. 27).

1.2 Історія походження юридичних термінів у світовому та ізраїльському мовознавстві

Юридична термінологія як мовнознакова система формується протягом усієї історії державно-правового розвитку людства та відображає різноманітні способи осмислення, номінації, визначення, класифікації правових явищ і категорій, шляхи еволюції правового знання, національно-мовні традиції термінотворення.

Таким чином формування юридичного словника відбувається під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. В той час як на динаміку цього

процесу впливають конкретні суспільно-історичні умови: тип виробничих відносин, співвідношення класових сил, зміни суспільно-державного устрою, міжнародні відносини, мовна політика та ін..

Від накопиченого державою досвіду правового врегулювання суспільних відносин, законотворчості і правозастосування, глибини вивчення правових явищ і категорій, заходів щодо упорядкування, систематизації та лексикографічного опису терміносистеми права залежить рівень розвитку цієї терміносистеми.

Як кожна національна мова має свою терміносистему для найменування правових понять, план вираження якої невід'ємний від плану вираження даної мови, так і юридичній термінології притаманні мовні і національно-специфічні закономірності.

Термінологія у процесі еволюції не тільки збагачується новими термінами на позначення нових правових реалій і понять, але й постійно поглиблюється й удосконалюється усталений понятійний апарат та його словесне вираження. Кожний історичний період характеризується своєю системою понять і термінів, яка відображає певний етап розвитку державно-правових явищ, обсяг пізнаного й продуктивні на той час моделі і способи термінотворення. На формування юридичної термінології у кожній мові впливали міжнародні і міжмовні зв'язки. Запозичення і мовна інтерференція – важливі чинники термінотворчого процесу. Активне творення юридичних термінів відбувається за рахунок залучення термінів суміжних сфер, поширення сфери правового регулювання та появи нових галузей права на стику наук (Артикуца, 2005).

У світовому мовознавстві виділяють шість етапів розвитку юридичної термінології: 1) давній етап – єгипетське та вавилонське право. Писемні джерела та пам'ятки такі як, клинописні тексти та кодекс законів Хамурапі доводять наскільки високорозвиненими були ці держави, що змогли досягти високого рівня соціального і економічного розвитку. В цей

період були утворені перші правові інститути, а також передбачалася кримінальна відповідальність за скоєний злочин;

2) елліністичний або грецький етап, в цей період були закладені основи для відкриття дебатів і формування понять, що відносяться до науки про господарство і право. Вважається, що саме грецькі філософи Аристотель та Платон заклали фундамент європейського права (Аннерс, 1994);

3) римський етап. Визначною пам'яткою цього періоду є Закони дванадцяти таблиць. Закони стали початком відліку для подальшого розвитку римського права і суспільства. У законах зафіксовано правову відмінність між різними верствами населення, регламентовано речові і зобов'язальні, шлюбно-сімейні, спадкові та сусідські відносини (Шемшученко, 1998);

4) середньовічний етап. В цей час латина була єдиним можливим інструментом для спілкування та передачі думок. Всі твори та наукові праці писалися виключно латиною, так як вона була зрозумілою для всіх. Серед найвідоміших юридичних документів і трактатів, які складають основу історії права цього періоду варто зазначити: *Lex Salica* (Салічна правда) (V – VI ст.), трактат Т. Брактонна *De legibus et consuetudinibus Angliae* (Про закони й звичаї Англії) (XII ст.), *Maiestas Carolina* (Каролінзька величність) (1355 р., Чехія), *Tripartitum opus iuris consuetudinarii regni Hungariae* (Тричастинний твір звичаєвого права королівства Угорщини) (1517 р., Угорщина), *Formula processus iudicarii* (Формуляр судової процедури) (1523 р., Польща). З тих часів вона залишається невід'ємною частиною в процесі підготовки юристів, зокрема з вивчення основ римського цивільного права (Скорина, 2006);

5) новітній етап. XVII – XVIII століття вважається епохою визначних досягнень у галузі філософії науки і культури. Новий час починає новий параграф історичного розвитку економіки і права. Основою права стала визнаватися філософія, а не римське право. Під впливом цих факторів в

правознавстві розвивається такий новий напрямок як *школа природного правознавства*, який отримав нове забарвлення. Тепер замість того, щоб спиратися на богословські трактування і загальнонародне право, юристи мусять послуговуватися здоровим глуздом для прийняття рішень, тому що право – це моральна якість, яка дозволяє людині робити певні вчинки. Таким чином, філософи розробляють нові трактування поняття право;

б) сучасний етап. Латина вживається під час вивчення римського права, проте не слугує джерелом творення юридичних термінів. З'являються терміни національними мовами. а також вживаються запозичення, інтернаціоналізми та класицизми.

Правнича термінологія української мови вважається найдавнішим пластом термінологічної лексики, який зародився ще в дописемні часи, коли право існувало у формі звичаїв і традицій. Генезис і розвиток юридичної термінології в Україні тісно пов'язані з витоками та історією національного права, української державності та законодавства, історією української мови і науки. Варто зазначити, що становлення і формування термінології українського права відбувалася у надзвичайно складних історико-політичних умовах. Проте навіть в умовах занепаду вона змінюючись, розвиваючись, зазнаючи впливу інших мов, ні на мить не втратила ядро термінологічної лексики, а й розширила його за рахунок мобілізації внутрішніх словотворчих ресурсів, а також збагатила його інтернаціональними правовими термінами та терміноелентами, що не могло не посприяти інтеграції української та європейської правової науки і культури (Шеремета, 2013, с. 120 – 123).

Так Вербенец М. Б. у своїй науковій праці розробила загальну періодизацію юридичного термінознавства в Україні, в якій виділила основні п'ять етапів:

1. Перші юридичні терміни з'явилися ще в “Руській правді” Ярослава Мудрого, а згодом і в галицько-волинських грамотах. З появою “Juridisch-politische Terminologie fur die

slavischen Sprachen Osterreichs. Von der Commission fur slavische juridisch-politische Terminologie. Deutsch-ruthenische Separat-Ausgabe” в середині XIX століття в Україні відбулася перша спроба систематизації термінології, що стало приводом для початку процесу формування юридичної термінології української мови.

2. В період другої половини XIX – початок XX ст. – з заснування Львівського Наукового товариства ім. Т. Шевченка до створення Інституту української наукової мови (ІУНМ). Дослідники наполягали на створенні власної української термінології спираючись на німецьку термінологічну модель, оскільки на той час на території Австрії, а пізніше і Австро-Угорщини до складу якої входила і Галичина, панувала німецька правнича термінологія.

3. “Золота доба українського мовознавства” (1923 – 1933), саме так описують третій етап, який характеризується потужним розвитком галузевої лексикографії, впорядкуванням української юридичної термінології. Діяльність ІУНМ та ЛНТШ була спрямована перш за все на досягнення однорідності в межах національної термінології, а також на уніфікацію критеріїв та принципів, які застосовуються в процесі термінотворення та лексикографії. В своїй роботі ІУНМ спирається на літературну мову Центральної та Східної України, в той час як ЛНТШ – на регіональні матеріали Наддніпрянської України.

4. Після 1933 року розпочався вплив російської мови на українську мову та уніфікація всіх моделей термінотворення слов'янських мов. Через гармонізацію юридичної термінології з російськими термінотворчими

моделями починається довготривала русифікація не тільки термінології, а й мови в цілому.

5. В 90-х роках починається сучасний період розвитку українського термінотворення. Починається інтенсивна наукова робота у області національної юридичної лексикографії, пошук підходящих моделей термінотворення. З'являються численні праці, в яких розробляються аспекти зіставлення сучасної української терміносистеми з терміносистемами інших мов, у тому числі і не споріднених. Модернізація процесів, суспільно-політичних зв'язків та економічних відносин пришвидшує розвиток національних терміносистем. Саме тому прикладне термінознавство ставить суворі вимоги до терміна, таким чином узгоджуючи його зі світовою юридичною суперсистемою (Вербенець, 2004).

Що стосується мови іврит, то юридична термінологія функціонує ще з часів переселення євреїв до Палестині. Оселившись на новій території вони швидко запозичили землеробську культуру і торгові традиції ханаанейців. З часом в них з'явилася майнова та соціальна нерівність, рабовласництво, родова община змінилася територіальною сприяючи зародженню державності та розвитку права. З утворенням першої загальноєврейської держави за правління царя Давида в XI ст. до н.е., утворюється царська гвардія, чиновницький апарат, поділ на округи та починається оподаткування населення. В цей період єврейський народ живе за законами Галахи (הלכה), яка представляє собою збір правил та законів, що містяться в Торі, Талмуді та більш пізній равиністичній літературі, де детально прописано правові норми та правила поведінки, як проводити релігійні церемонії та обряди, таким чином релігія і право у стародавньому Ізраїлі представляють собою одне явище. Така продумана система морально-правових приписів допомогла іудеям зберегти свою національну самобутність, навіть після завоювання Іудеї Навуходоносором в 586 році

до н.е., вавилонського полону, зруйнування римлянами Другого Храму в 69 році нашої ери та подальшого їх розпорошення по світу (Крижанівський, 2002).

Дійсно, процес відродження єврейської державності в 1948 році почався не зі штучного створення нового політичного угруповання, яке не мало своєї політичної і правової історії. Навпаки, Держава Ізраїль успадкувала унікальний досвід врегулювання відносин, який своєю функціональністю та розробкою не поступається найбільш розвинутим західним правовим юрисдикціям. Адже, Ізраїльське право історично розвивалося під впливом трьох правових культур і традицій: 1) релігійне (іудейське) право; 2) правова традиція Османської Імперії (важливим компонентом якої було ісламське право); 3) англосаксонська правова традиція.

На сьогоднішній день релігійне право залишається основою сучасної правової системи Держави Ізраїль. Тому Галаха займається питаннями врегулювання подружніх відносин. В інших сферах законодавства релігійне право досить опосередковане і виражається тільки в стилі і мові законів, наприклад вислів «שלוכו של אדם כמותו» (представник особи має такий самий статус як довірена особа), проте ці вирази мають трактуватися з урахуванням сучасного контексту. Так чи інакше сучасна правова система Ізраїлю знаходиться під впливом релігійної правової думки, бо в законодавстві використовується термінологія, яка має традиційне єврейсько-правове походження.

Знаходячись протягом чотирьох століть в складі Османської імперії (1516 – 1917рр.), а згодом опинившись під впливом Британського мандату і до отримання незалежності Палестина (Ерец Ізраель) знаходилася під сильним впливом метрополій і їх правових систем.

Для становлення ізраїльської правової системи роль Османського права без перебільшення є фундаментальною. Основними джерелами османського права були Межелль і земельний кодекс Османської імперії

(1858р.) Обидва ці документи зіграли визначну роль у формуванні ізраїльського права, послуживши ідеологічною основою не тільки для розвитку юридичної практики, а й для становлення правової політики ізраїльського законодавства. Варто зазначити, що ці документи також представляли собою результат часткового запозичення передового європейського досвіду, через що в регіоні відчувався вплив романської правової традиції (Ульбашев, 2016).

Фрідман Д. в своїй науковій праці пише, що єврейські судді добре сприйняли османське право, його відголоски досі можна спостерігати в страховому, морському та процесуальному праві Ізраїлю (Friedmann D., 1975). Цьому явищу є декілька логічних пояснень. По-перше, більшість османських законів не суперечили єврейській правовій традиції і їх можна було з легкістю адаптувати під єврейські реалії. По-друге, османський законодавчий орган лишив за колоніями право на діяльність місцевого релігійного права для врегулювання “права особистості” (яке складається з норм, які регулюють сімейні і спадкові відносини). Таким чином, вдалося уникнути непорозумінь в системах єврейського права і кодифікованого османського законодавства (Примаков, 2015).

Відразу ж після падіння Османської імперії на території Палестини встановлюється Британський мандат і починається процес повної “англіцизації” права. Ця тенденція відображається в певних законодавчих актах, які повністю копіюють англійські зразки. Окрім цього в ізраїльському праві досі існують інститути, запозичені з англійського права. Серед них, наприклад: доктрина естоппель (*estoppel*), правила про допустимість доказів (*admissibility of evidence*), приховане представництво (*undisclosed agency*), траст (*trust*).

Судова практика також активно репродукувала підходи англійських суддів. Таким чином, згідно з Указом про управління Палестиною 1922 р., судді знаходячи лакуни в праві мусили керуватися нормами загального

права (common law), а також англійським правом справедливості (law of equity) (Friedmann D., 1975).

З прийняттям в 1980 р. закону “про функціонування права” ізраїльське судочинство пережило значну трансформацію. А саме, цей закон офіційно заборонив посилалися на норми загального права і ввів нове джерело для пошуку інформації в боротьбі з лакунами в єврейському законодавстві. Тобто на сучасному етапі розвитку єврейського законодавства судді користуються принципами миру, свободи, справедливості і рівності, тому що саме вони відображають справжню єврейську спадщину (Примаков, 2015).

1.3. Системно-структурний підхід до вивчення юридичної термінології в івриті

Системно-структурний підхід – головний принцип пізнання мови у вивченні юридичної термінології. Даний метод зазвичай використовується під час аналізу наукової термінології як лексичної підсистеми, що вказує на її залежність від поняттєвої системи (Конецкая, 1984).

На превеликий жаль, мало хто з мовознавців досліджував системність юридичної термінології, тим більше, порівнюючи українську та мову іврит. Незважаючи на це є дослідники, які створили певні праці, що сьогодні слугують джерелом інформації юридичної термінології.

Питанням поповнення лексичного складу і впорядкуванням лексики в Ізраїлі займається “Академія мови іврит” (אקדמיה ללשון עברית), заснована в 1953 році на базі Комітету мови іврит (ועד הלשון העברית) першими членами якого були Еліезер Бен-Єгуда, Давид Елін, Аврагам Моше Лунц та інші. Метою комітету на момент його створення було розповсюдження івриту як розмовної мови, створення орфоепічних норм, збагачення лексики та нормативізація граматики, чим сьогодні і продовжує займатися Академія.

Академія мови іврит займається відбором і адаптацією науково-технічної термінології; публікуються галузеві словники з електроніки, математики, хімії, молекулярної біології, психології, бібліотечній справі, а

також з домашнього господарства. На сьогодні працюють термінологічні комісії з банківської справи, юриспруденції соціології та дипломатії. Існує також комісія, яка слідкує за вживанням лексики та пропонує варіанти еквівалентів до англійських неологізмів на івриті. Нещодавно Академія затвердила список із 1400 нових термінів. Серед інших були представлені й івритські юридичні терміни такі як התרה לפי החוק (легалізація), רעיה הבא בעברה (незаконно отримані докази), שכר טרחה (аванс, плата посереднику), האגיד הגוף (корпоративний орган). Таким чином були замінені незграбні запозичення з англійської.

Академія мови іврит продовжує справу життя Еліезера Бен-Єгуди та публікує “Повний словник мови іврит”, який налічує 16 томів та до якого ввійшли всі слова загального вжитку і науково-технічні терміни сучасного івриту створені ним. За життя йому вдалося видати ще одну свою працю, а саме “Словник старого і нового івриту”.

В результаті інтенсивної роботи лінгвістів за останнє століття в івриті з’явилося багато нових слів, які потребують фіксації, пояснення, тлумачення і роз’яснення їх правильного вживання. Для досягнення цих цілей і потрібні тлумачні словники, які наводять приклади використання сучасною мовою, що сприяє кращому засвоєнню та повному розумінню всіх відтінків певного слова. Саме словник сприймається масами як книга, яка демонструє, що дозволено і заборонено в мові, які є слова і як чином їх варто вживати. Словни – книга, що надає слову легітимності.

Тому варто відмітити цінність наступних словників “Словник Евен Шошана”, “Практичний словник мови іврит” Єгуди Гура, “Тезаурус мови іври” Якова Кнаані, “Словник Рав-Мілім” під редакцією Якова Швейки, словник Шошани Багат і Мордехая Мишора, які представили новий спосіб представлення дієслів у формі теперішнього часу, “Словник Сапір” під редакцією Ейтана Авніона, “Розширений словник Аріель” від Данієля Сівана і Маї Фрухтман.

Долучились до створення словників мови іврит і вітчизняні та закордонні гебраїсти. Серед їхніх праць можна назвати “Російський-іврит-англійський словник суспільно-політичної лексики” А. Ю. Костенко, “A Comprehensive Etymological Dictionary of the Hebrew Language for Readers of English” Ернеста Клейна присвячений походженню івритської лексики, “Єврейсько-російський словник Стронга”, “Іврит-російський словник аббревіатур (скорочень)” під редакцією Марка Хараха, Тетяни Ітуніної та ін., “Російсько-івритський тематичний словник” А. Таранова, який представляє зібрання 256 тем зі сфери бізнесу, науки та культури (Корниенко, 2014).

Висновки до Розділу I

У даному розділі описано теоретико-методологічні засади дослідження юридичної термінології сучасної мови іврит. Ми розглянули визначення таких понять як лексика, лексикологія та лексикографія.

У першому підрозділі спираючись на визначення таких науковців як Ахманова О. С., Краєвська Г. П., Головін Б. Н., Лотте Д. С. та інших було проаналізовано найбільш відомі та широкоживані визначення понять “термін” і “термінологія”. Тут ми також дослідили, як визначають мовознавці поняття юридичний термін та питання експресивності юридичних термінів.

Мова іврит припинила своє існування як розмовна мова єврейського народу майже на дві тисячі років, проте вона не втратила свій лексичний запас. На сучасному етапі розвитку словниковий склад івritу постійно оновлюється, тому правнича терміносистема поповнюється за допомогою неологізмів та запозичень, хоча Академія мови іврит працює над власне івритськими термінами.

Варто зазначити, що не зважаючи на довготривалу історію розвитку юридичних термінів у всіх мовах, ця галузь досі не достатньо досліджена, що не заважає їй активно розвиватись та удосконалюватись.

У наступному підрозділі, ми дослідили генезис юридичних термінів у світовому та ізраїльському мовознавстві. У цьому підрозділі також детально розроблена періодизація етапів розвитку правничих термінів в Україні та Ізраїлі.

У третьому підрозділі ми ознайомились з системно-структурним підходом до вивчення термінів та дізналися про основні досягнення у сфері юридичної термінології. Також, в роботі описано визначні праці різних науковців у цій області.

РОЗДІЛ II. СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНІ Й СЕМАНТИЧНІ ОСОБОЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ МОВИ ІВРИТ

2.1. Основні тенденції термінотворення в юриспруденції

Юридична термінологія походить ще з моменту створення перших правових норм та структур, бере активну участь у становленні державності. Визначними рисами правничих термінів є їх взаємодія з різними політичними і правовими теоріями, науковими напрямками і суспільними традиціями. Розвиток ЮТ в Україні та Ізраїлі пов'язаним саме історією державності, національного права та мови.

Методологічні засади для створення та дослідження термінології в лінгвістиці пов'язують з іменами Винокура Г.О. (Винокур, 1939), Головіна Б.М. (Головин, 1987), Панько Т.І. (Панько, 1994), Канделакі Т.Л. (Канделаки, 1970), Даниленка В.П. (Даниленко, 1977), Кияка Т.Р. (Кияк, 1989), Лейчика В.М. (Лейчик, 2001), Лотте Д.С. (Лотте, 1969), Реформатського О.О. (Реформатский, 1996) та інших.

Термінотворчою структурою Ізраїлю є “Академія мови іврит”, яка активно працює над створенням питомих термінів мови іврит, еквівалентів та аналогів, тим самим позбавляючи мову запозичень. Нові терміни та слова, які затверджує Академія висвітлюються у статтях мовознавців та сайті, що робить доступ до знань громадян набагато легшим. Хоча на сьогодні процес заміни запозичень проходить дуже повільно, тому що ізраїльтяни воліють користуватися вже відомими їм інтернаціоналізмами.

Головною проблемою термінотворення ЮТ в сучасній мові іврит є уніфікація, стандартизація та систематизація термінологічних одиниць, що виступає її основною задачею. Термінотворення – це свідомий процес, який з'являється слідом за новим поняттям та новою реалією. Процес творення терміна є більш складним у порівнянні з простим словом, оскільки треба надати дефініцію поняття. Стандартні частини афіксації виконують основну роль при створенні поняттєвої внутрішньої форми

терміна. Найбільш продуктивним методом термінотворення у юриспруденції – запозичення словотвірних елементів з грецької та латинської мови. Латинська мова є не лише джерелом лексичних запозичень, а й зразком конкретних моделей для створення ЮТ (Вербенец, 2004).

Юридичні терміни – це фахові словосполучення та слова, що надають пояснення предметам і їх точне визначення. Юридична термінологія – це своєрідний багатотомний словник, який використовують спеціалісти в галузі права (Akhmanova, 1974).

Слово завжди пов'язане зі своїм граматичним та лексичним значенням, а морфологічна структура слова залежить від дериваційних морфем. У граматиці, заміна одного значення іншим не супроводжується виникненням нової лексеми через те, що перше значенням є незмінним. Зазвичай, у різних мовах ЮТ утворюються за допомогою грецьких та латинських суфіксів або утворення нових слів, запозичень та синонімії. У тому випадку, коли термін утворений суфіксом, то у слова є корінь, до якого додається той чи інший суфікс, а якщо він утворений за допомогою синонімії, то скоріше за все, що ці нові слова будуть різнокореневими.

У МІ існують такі параметри утворення нових термінів:

- 1) використання біблійних слів та виразів: משפט צדק – правосуддя, בלתי מוסרי – безчестя, רווח – вигода, צאצא – нащадки, שלטון – влада.
- 2) іншомовні запозичення: דוגמה – догма, אליבי - алибі, דיפלומט – дипломат.
- 3) метафоричний спосіб творення (словосполучення): אחריות משמעתית – дисциплінарна відповідальність, כתב הרשאה – довіреність, הצעת חוק – законопроект, פשיטת רגל – збанкрутувати.
- 4) використання словотвірних моделей: שאילתה – запит, האשמה – імпічмент, קשירת קשר – змова, משקיע – інвестор, ביקורת – інспекція.

Поповнення юридичної термінології МІ відбувається за допомогою словотвірних засобів (семантичного та морфологічного) і за допомогою аббревіації. Аббревіатури як особливий елемент мови – це скорочення,

утворене з перших літер слова, яке входить до словосполучення. В івриті аббревіатури досить поширені, оскільки створені для економії часу та зручності мовців (Алексеев, 1996, с. 33). Наприклад, в юриспруденції можна зустріти наступні аббревіації: א"ב (אישור בחירות), אה"ה (איסור הלבנת הון), בא"פ (בקשה לאיסור פרסום), ב"ד (בית דין).

Утворення і вживання аббревіатур вимагає від укладачів правових актів знань про прийоми юридичної техніки, оскільки аббревіатури вжиті в документі без урахування відповідних правил можуть негативно вплинути на якість його форми, ускладнити розуміння юридичних норм та призвести до неправильного трактування перекладачем нормативно-правового акту (Вербенец, 2004).

2.2. Семантичний спосіб творення ЮТ у сучасній мові іврит

Всюди, де присутній знак чи знакова система працює семантика: знак – двостороння сутність, де одна з сторін представлена як значення. Семантика пронизує усю систему мови, оскільки мова призначена саме для комунікації смислів, тобто значень. Усі її одиниці або наділені значенням, або обслуговують значущі елементи. Відповідно можна говорити про семантику морфеми, слова та речення. Якщо обмежитися зробленими твердженнями, то семантика як особлива дисципліна, що вивчає одну з багатьох сфер мови, ймовірно, зникне, розчиниться в морфології, лексикології та синтаксисі, оскільки кожен з компонентів буде володіти власними закономірностями форми та змісту – семантики. У наші дні спостерігається послаблення його продуктивності. Причини зрозумілі, оскільки він менш здатний задовольняти вимоги словотвірної системи термінологічних рядів. Сучасні системи термінів не підпорядковані способам найменування за зовнішніми аналогіями. Рівень сучасної науки і техніки висуває строго наукові ознаки побудови найменувань із певними класифікаційними ознаками. Лексико-семантичний спосіб не завжди може в забезпечити чітку системність (Касевич, 1988, с.696).

Питання семантичної самостійності запозиченого терміна у сучасній сові іврит тісно пов'язані з проблемою політики мовного пуризму, спрямованої на скорочення частки іншомовних запозичень у мові шляхом їх поступового витіснення термінами, створеними Академією мови іврит.

Семантичний метод творення термінології – це процес, при якому термінотворення відбувається внаслідок лексики, що вживається у мові (Касевич, 1988).

За визначенням Шмельова Д. Н. “традиційним методом утворення термінів – є семантична деривація” (Панов, 1968) і тому, лексема може бути використана для позначення декількох наукових понять. Семантичний спосіб термінотворення істотно відрізняється від аналогічного способу творення загальнолітературних слів перш за все різним обсягом його застосування. Для будь-якої мови семантичний спосіб творення слів є особливим. З його допомогою задовольняються все зростаючі потреби в нових мовах (Мар'янюк, 2013).

За твердженням Прохорової В. Н. лексико-семантичний спосіб творення термінів полягає у тому, що різні значення одного й того ж слова перетворюються в різні слова і сприймаються етимологічно самостійними (Прохорова, 1996).

У семантичному способі творення юридичної термінології новий сенс вставляється у стару форму слова, і саме це відрізняє семантичний спосіб творення термінів від інших. Для того, аби мати змогу правильно зрозуміти та перекласти терміни, утворені шляхом зміни значення слів, перекладач має мати чітке уявлення про особливості їх творення та змісту, а також вміти враховувати їх багатогранність (Прохорова, 1996).

Мовознавці стверджують, що “семантичний спосіб був одним з перших словотвірних методів термінотворення. Для того, аби звичайні слова пристосувалися в якості термінологічних найменувань, вони проходили певний етап семантичної кваліфікації. Характерно, що слова, взяті зі спільної мови нерідко могли мати спільне використання у кількох

областях і в різних сферах. Це були багатозначні за своєю природою слова, і в спеціальних областях вони використовувалися для вираження одного з властивих їм значень, яке виділялося контекстуально. Раніше, використання семантичного способу для творення термінів залежало від рівня обізнаності суспільства в цілому” (Касевич, 1988).

До семантичного способу утворення ЮТ в сучасній мові іврит ми віднесемо такі методи, як перетворення слів загально вжитку, знайомі кожному мовцю, на терміни та запозичення. Ці методи творення нових термінів позитивно впливають на розширення словникового запасу та сприяють покращенню розуміння нормативно-правових актів.

Академія мови іврит займає чітку позицію, щодо потрапляння запозичень в мову. В словниках важко знайти поняття чи термін, які сьогодні не мали б івритського відповідника. Але яким чином запозичення потрапляють в мову?

Проаналізувавши лексичний склад МІ та УМ, ми виділили два шляхи потрапляння запозичень:

- 1) усний, а саме проникнення іншомовних слів в наслідок систематичного спілкування народів. Під час репатріації євреї збиралися на території Палестини (сучасний Ізраїль) з усіх куточків світу, що призводило до культурного обміну, адже в ті часи іврит не був мовою спілкування, тільки мовою писання та релігійних обрядів. Такі запозичення легко засвоюються, але так само легко спотворюються мовцями;
- 2) письмовий, а точніше запозичення слів і термінів з іншомовних текстів. Це відбувається під час перекладу цих текстів рідною мовою. Під час письмового запозичення слово залишається незмінним і найближче до оригіналу, за звуковою формою та написанням. Такі запозичення пов'язані з професійним засвоєнням чужої культури через книги, періодичні видання та ін..

2.3. Морфологічний спосіб творення юридичних термінів у мові іврит

Морфологія, як мовознавчий термін, що вивчає форми слова, була поширена Августом Шлейхером лише у XIX ст. До цього, морфологію пов'язували з іменем Гете Й. В., однак зародилася вона в давні часи, коли з'явилася описова анатомія. Вивчала вона спершу розділ мовознавства, який займався розміром, формою та структурою тварин, рослин і різноманітних живих мікроорганізмів (Britannica, 1957).

Сьогодні, в мовознавстві морфологія є розділом граматики, я якому вивчають явища, що описують граматичне походження слова як граматичної одиниці мови, тобто вивчає слово як частину мови, а морфема представляє собою мінімальну морфологічну одиницю мови (Городецкий, 1969).

Найбільшою одиницею морфології визначаємо слово. Слово є найбільшою морфологічною одиницею, оскільки вона складається з морфем. Основа – основна одиниця морфологічної процедури утворення слова. Основа, від якої твориться нове слово, називається твірною. Граматичні характеристики та зміни слова вивчаються саме у морфології (Городецкий, 1969, с.6-7).

Використання способу творення слів за допомогою морфологічного методу є одним з найефективніших методів поповнення та збагачення словникового складу мови. За морфологічними ознаками слова усіх частин мови поділяються на змінювані: іменник, дієслово, прикметник, займенник, числівник, та незмінювані: прийменник, прислівник, частка, вигук і сполучник.

Для цього способу характерним є творення нових термінологічних одиниць з використанням або без використання афіксів.

До морфологічного словотворення відносяться такі способи:

- термінологічна деривація (афіксація, напівафіксація, словоскладання, транспозиції та лексикалізації словосполучень і речень);

- абрєвіація;
- синтаксичний спосіб.

Афіксація є одним з найпродуктивніших способів словотвору. Це певний процес творення слів за допомогою додавання словотвірних афіксів до основи слова та заміни знаків у межах слова. Афіксація або прогресивна деривація складається з суфіксації та префіксації, тобто слова творяться або за допомогою суфіксів, або за допомогою префіксів. Афікси можуть бути власномовними та запозиченими, тобто іншомовними (Касевич, 1988, с. 792).

У своєму словнику Ахманова О.С. зазначає, що афіксація – це морфологічний процес, який полягає у включенні афіксів до основи чи кореня слова. Прогресивна деривація нараховує суфіксальний, префіксальний, змішаний та постфіксальний способи (Ахманова, 1966).

Проте, науковець Мурясов Р. З. у своїй роботі пише, що ще досі не існують певні правила у мовознавстві, які б точно показували автономність чи афіксальність основ будь-якого сегменту слова (Мурясов, 1980, с. 15).

На основі визначення Арнольд І. В., напівафіксація – це такі частинки лексеми, які колись були компонентами складного слова, але потім вже не використовувалися у мові і отримали узагальнене значення (Арнольд, 1959, с. 159-160), а от інші мовознавці, такі як Вашунін В.С., навпаки вважають, що будь-які словотвірні елементи можуть бути як напівафіксами, так і афіксами (Вашунін, 1982).

Проблемою напівафіксації займалася Кубрякова О. С., яка у більшості своїх робіт висвітлює це питання. Вона зазначає, що напівафіксація асоціюється та співвідноситься з самостійними словами, але вони є аналогією чистих афіксів (Кубрякова, 1974, с. 136).

Афіксальна деривація яскраво виражена в УМ. В українській мові зустрічаються терміни на позначення процесуальних понять, які утворюються за допомогою суфіксів -анн- (-янн-): агентування, акредитування, ліцензування, декларування.

Притаманний УМ також запозичений суфікс -аці-, який поєднується з суфіксом -із- : апеляція, монополізація, конфіскація, дискримінація.

З'являються також терміни в яких відбувається префіксація. Використовуються префікси без-, за-, не-, під-, де-, ди-, ре-, ін- (безлімітний, засекречувати, неідентифікований, диверсифікація, реімпорт) (Голубовська, 2012).

Сучасний іврит налічує два типи морфологічних словотворень: утворення віддієслівних імен за допомогою морфологічних перетворень з трансфіксами і як правило іменникове за допомогою зовнішніх перетворень – суфіксів та префіксів (Айхенвальд, 1990, с. 52).

Іменники, які утворюються за допомогою морфологічних перетворень утворюються: 1) від дієслів в בנין קל і означають дію або посаду особи (קטין, בגידה, זיכוי);

2) від дієслів в בנין פיעל означають процес або результат дії (מודיע, תובע, ערעור, חנינה)

3) від дієслів в בנין הפעיל мають абсолютно різні значення (מודיע);

4) від дієслів в בנין התפעל мають перехідне значення (התנקשות).

Афіксація в мові іврит відбувається за допомогою суфіксів -אי-, -ות-, -ציה.

Ці суфікси є найбільш продуктивними, адже більшість юридичних термінів утворює саме за їх допомогою, наприклад: בעלות – власність, פומביות – гласність, גזלנות – грабіж, דיפלומטיה – дипломатична недоторканність, אחריות משמעית – дисциплінарна відповідальність, בריונות – дрібне хуліганство, ערבות – застава, גזברות – казначейство.

В івриті існує префікс -מי-, але він один з малопродуктивних, хоча його можна зустріти в моделях різних біньянів.

Словоскладання і утворення складних слів притаманне сучасному івриті. Більшість таких слів відносять до кальки у зв'язку з тим, що вони дуже схожі на структуру словоскладання європейських слів. Серед них можна назвати такі: משמר-ליווי – конвой, בלתי-חמוש – незброшений, חדל-פירעון

– неплатоспроможний, שיתוף-פעולה – співучасть, מעשה-חמס – бандитизм (Абдул-Хамид, 2005).

Як один із багатьох способів словотворення, аббревіація розвинувся та активізувався у ХХ ст. Цей спосіб характерний здебільшого для іменників. Даний спосіб словотворення не є таким відомим, як морфологічний або семантичний процеси, але також повсякчас використовується. Аббревіація є досить продуктивним засобом поповнення лексики МІ. Інколи її порівнюють з осново складанням або ж взагалі, кажуть, що вона виступає підвидом словоскладання, але це не так, тому що спосіб творення є унікальним (Горпинич, 1999).

Зацікавлення лінгвістів явищем термінологічної аббревіації можна пов'язати з прагненням простежити структурно-семантичні особливості утворення скорочених форм і з'ясувати причини цього лінгвістичного процесу, а також розкрити його екстралінгвістичну детермінованість. Вживання скорочених форм лінгвістичних одиниць обумовлена як складністю номінації явищ, так і посиленням вживання та бажанням до економії мовних засобів у зв'язку з прискоренням процесу комунікації. Проблема аббревіації в юридичній термінології потребує подальшого ефективного дослідження, тому що вона має теоретичне та практичне значення для перекладацької діяльності і розв'язання питань, пов'язаних із уніфікацією та стандартизацією термінології (Алексеев, 1996).

Сучасний іврит використовує багато синтаксичних конструкцій, притаманних біблійному івриту та мові Мішни. Разом з тим в івриті за довгий період розвинувся цілий перелік особливостей. Серед них, наприклад, тенденція до аналітизму в синтаксичних конструкціях, зміна порядку слів, тенденція до зміни структури відносних речень і наближення їх до сучасних індоєвропейських структур (Абдул-Хамид, 2005).

Основні способи синтаксичного зв'язку в МІ – узгодження і керування. В іменних групах з атрибутивним зв'язком обов'язковим є узгодження числа, роду, означення – не означення: בית ובהר"ם – конгрес,

פגישת ייעוץ – консультативна зустріч, תביעה פלילית – кримінальне переслідування.

При управлінні підлеглий компонент іде після керуючого, тобто управління – це особливий вид зв'язку головних і другорядних членів. У таких конструкціях підлеглий компонент маркується за допомогою приставки: להבאיש את ריחו – скомпрометувати.

Іменні групи узгодження утворюються аналітичним шляхом. Найпоширеніший тип таких конструкцій утворюється за допомогою прийменників ל, של. Такі конструкції менш схильні до ідіоматизації, ніж конструкції з формами сміхути. До таких конструкцій можна віднести: הוצאה לפועל – судовий виконавець, נספה לעינייני תרבות – культурний аташе, מסמך של חוק – правовий документ, משתתף של משא ומתן – учасник переговорів (Айхенвальд, 1995, с.88).

2.4. Класифікація юридичних термінів у мові іврит

Наукове дослідження явищ права неможливе без класифікації. Питання класифікації є надзвичайно актуальним, адже в кожній мові існує та функціонує велика кількість ЮТ.

Питання розподілу термінів на категорії представляє інтерес мовознавців із декількох причин. По-перше це дозволяє дослідити особливості вживання в текстах нормативно-правових актів та науковій правовій літературі не одиничний термін, а їхню сукупність; встановити закономірності існування терміну в терміносистемі. По-друге, класифікація важлива для впорядкування терміноодиниць, що є невід'ємною умовою впорядкування всієї правової інформації для її подальшої автоматизації (Любченко, 2015, с.59).

Однак, досі не визначені чіткі критерії для класифікації юридичних термінів, які б враховували їх практичну значущість, тому всі класифікації досить умовні.

Класифікація – це застосування логічної операції поділу об'єму поняття, що є певною сукупністю поділів (поділ класу на види, поділ видів

та ін.) (Хайретдинова, 2008). Тобто відбувається поділ предметів на класи за зовнішньою або найхарактернішою ознакою. Класифікації поділяють на допоміжні та природні. Вона допомагає виявляти спільне та відмінне предметів та явищ, визначати яке місце предмет займає в класифікації, його властивості та пізнавальне значення.

Для того, щоб правильно класифікувати предмети чи явища треба володіти знаннями про те, які є логічні правила поділу, а саме:

- 1) поділ здійснюється лише за одним критерієм;
- 2) члени поділу мають взаємно виключати один одного;
- 3) сума обсягів членів поділу має дорівнювати обсягу діленого поняття;
- 4) поділ завжди має бути безперервним та вичерпним (Любченко, 2015, с.60-61).

Юридична термінологія вважається однією з найбільших і найскладніших терміносистем. Певна частина термінів відома не тільки спеціалістам, а й звичайним громадянам, адже сфера їх використання виходить за межі енциклопедичних словників та юридичних текстів. Юридичні терміни діляться на три види: 1) загальноповживані терміни, 2) спеціально-юридичні терміни, 3) спеціально-технічні терміни.

Загальноповживані терміни – це слова, які за формою відносяться до звичайних слів, поширених в літературі, але в праві вони набувають свого специфічного змісту. Варто зазначити, що не можна плутати загальноповживані слова, які використовуються в науці, законодавстві, судовій практиці в такому ж значенні, що і в літературній мові, із загальноповживаними термінами. Адже, юридичні загальноповживані терміни стали такими внаслідок семантизації, яка надала їм іншого забарвлення та встановила чіткі межі використання в юриспруденції. До таких термінів в МІ належать, наприклад: פליט (біженець), עד (свідок), עובד (працівник) (Любченко, 2015, с.64).

Спеціально-юридичні терміни – слова та словосполучення, що належать юридичній науці та практиці, відображають специфіку державно-правових явищ. Як правило, такі терміни створюються законодавцем або правовою доктриною, коли в літературній мові відсутнє слово на позначення певного поняття. Багато термінів, які спочатку були суто юридичними поширилися у побуті, художній літературі, активно використовуються за межами юриспруденції і перестають бути суто юридичними (מזונות – аліменти, חוק – закон, פשע – злочин). Зазвичай, такі власне юридичні терміни запозичуються з римського права, інших розвинутих правових систем, але в більшості випадків вони утворюються з коренів мови, як наприклад: אישיות משפטית – юридична особа, קטגור – прокурор, גזר דין – вирок (Любченко, 2015, с. 65).

Спеціально-технічні ЮТ – терміни, що мають значення інших галузей знань – техніки, медицини, економіки, соціології, біології (סיוע כספי – матеріальна допомога, כתב עירעור – касація, סחורה מוברחת – контрабанда, משרת שכר – тарифна ставка, רשלנות – халатність). Деякі мовознавці вважають недоцільним вживання таких термінів у текстах нормативно-правових актів, оскільки вони потребують спеціальних знань. Проте повністю відмовитися від їх використання неможливо через розширення сфер правового регулювання (Любченко, 2015, с.66).

Під час класифікації термінів часто використовують *вертикальний і горизонтальний принципи*. За вертикальним принципом терміни поділяються в залежності від юридичної сили нормативних актів в яких вони містяться. Тобто вершиною вертикальної термінології є терміни закріплені в конституції та інших законних і підзаконних правових актах. Горизонтальна термінологія охоплює загальноправову, галузеву та міжгалузеву термінологію.

Загальноправова термінологія вживається в текстах конституцій, основ законодавства та кодексів. Сюди відносяться терміни публічного і приватного права. Такими термінами можуть бути загальноновживані слова

(רכוש פרטי – приватна власність, עריכת דין – адвокатура, אזרח – громадянин).

Ці терміни слугують мовним фундаментом усього законодавства.

Галузева термінологія характеризує особливості певної сфери суспільних відносин. Вона притаманна конкретній галузі права і своїм забарвленням не збігається ні з загально правовою, ні з міжгалузевою термінологією. Як правило, це спеціально-технічні або спеціально-юридичні терміни. Сюди відноситься термінологія кримінального, цивільного, трудового, екологічного та іншого законодавства.

Міжгалузева термінологія властива декільком галузям права і має змішаний характер. До таких термінів відносяться загальноновживані терміни, які мають спеціальних характер.

Кожен із зазначених різновидів має нести однакове значення та характеризуватися єдністю для різних галузей у межах окремого нормативного акта.

Ще одним класичним методом у лінгвістичній класифікації є підхід, за яким нові одиниці в межах конкретної терміносистеми за способами їх виникнення поділяють на чотири групи: неосемантизми, неологізми, запозичення та інтернаціоналізми (Вербенец, 2004). Кожна з них виявляє специфіку термінотворення в мовах. Таку класифікацію можна застосувати і до ЮТ.

Неосемантизація — це надання статусу термінів загальноновживаним лексичним одиницям загальноновживаної мови. Серед неосемантизмів виокремлюють дві підгрупи:

а) неосемантизми, що виникли внаслідок використання в межах певного термінологічного лексикону нового значення термінів інших систем зі збереженням первинної семантичної прозорості (транстермінологізація): еталон, фонограма та ін.;

б) неосемантизми, що виникли в результаті переносного вживання слів у державній мові (термінологізація і семантична деривація): злиття, правила тощо (Вербенец, 2004, с. 50, 171). Процес термінологізації

відрізняється від транстермінологізації тим, що в першому випадку джерелом поповнення слугує лексичний фонд мови загального вжитку, а в другому — спеціальна лексика, яка входить в інші термінологічні системи мови (терміни медицини, біології, хімії тощо). Джерелом транстермінологізації в юридичній науці, на відміну від законодавства, виступають також інші суспільні науки (історія, соціологія, філософія, політологія), що обумовлено їх зв'язком з юриспруденцією (Любченко, 2015, с. 74).

Ще однією моделлю творення термінів є неологізація, зокрема авторська, тобто саме створення нових термінів. У групі неологізмів можна визначити три основні класи нових термінологічних одиниць:

а) одиниці, побудовані винятково на питомій основі: משפט – суд, עד – свідок та ін.;

б) одиниці, створені на питомій основі, але з використанням іншомовних терміноелементів: דיפלומט לשעבר - экс-голова, קבלן משנה - субпідряд;

в) одиниці, створені тільки на базі терміноелементів іншомовного походження: מבריח – контрабандист, סוב-ליסינג – сублізінг та ін. (Любченко, 2015, с.75).

Під час утворення неологізмів мовознавці наголошують, що варто пам'ятати такі правила:

1) будь-яке слово має бути передусім утворене з національного кореня, якщо такий мається;

2) якщо утворюється складне слово й немає відповідного кореня, слід надавати перевагу латинському кореню перед грецьким;

3) не слід вводити таких похідних слів, які зовсім незвичні для певної мови (Любченко, 2015, с. 77).

У процесі термінотворення яскраво відображаються дві тенденції, що пояснюються екстралінгвальними та інтралінгвальними факторами: до нормативного збереження національної самобутності мови і до

термінологічних запозичень. До того ж в обох тенденціях наявною є обов'язкова спільна умова — номінувати спеціальне поняття точно і достатньо повно. Причини використання іншомовних термінів різноманітні. Вплив одних правових систем на інші проявляється в рецепції ідей, понять, юридичних конструкцій, інститутів та інших частин більш розвинутого права. Взаємовплив правових систем світу незворотно призводить до процесів запозичення та уніфікації ЮТ.

Однією з причин необхідності запозичень є те, що мовні засоби вітчизняної правової системи не завжди можуть точно та стисло виразити те чи інше правове поняття. У такому випадку краще використовувати іншомовний термін, якщо він може бути сприйнятий національним законодавством.

До сер. ХХ ст. інтернаціоналізми вважалися запозиченою лексикою. Але це не зовсім так. Різниця полягає у тому, що інтернаціональні терміни підлягають процесам “націоналізації” та “індивідуалізації” в структурі національної мови, на відміну від іншомовних слів не інтернаціонального характеру. Виходить, що від звичайних запозичень інтернаціоналізми відрізняє насамперед те, що запозичується не тільки зовнішня, а й внутрішня форма. Будь-який елемент може називатися інтернаціональним лише тоді, коли він зустрічається принаймні у трьох неспоріднених мовах (Вербенец, 2004, с. 191).

Інтернаціоналізми, зазвичай, не вважаються елементами окремо взятої мови, бо за такої ситуації вони перестануть бути інтернаціональними, заперечуватиметься характер їхньої інтернаціональності. З іншого боку, чужими для тієї чи іншої мови назвати їх теж досить важко, бо це знову призведе до заперечення їхнього інтернаціонального характеру, оскільки інтернаціональне за внутрішньою сутністю не може бути для когось чужим, якщо воно справді інтернаціональне (Любченко, 2015, с. 82).

Проаналізувавши шляхи запозичень в УМ та МІ, ми виявили, що нові терміноодиниці прийшли до цих мов з латинської та грецької мов, німецької, французької, арабської. Наприклад, такі слова як: абсолютизм (אבסולוטיזם) прийшло до цих мов з франц. *absolutisme* і від лат. *absolutus*; вердикт (англ., франц. *verdict*, від лат. *veredictum*); диктатор (דיקטטור) від нім. *Dictat* і лат. *dicto*).

Сьогодні питання процес нормування термінології пов'язаний саме з питанням інтернаціоналізації мови. Гармонізація термінологічного лексикону, як позиція сучасних термінологів, полегшує рух професійної комунікації на міжнародній арені. Характерними тенденціями сучасного етапу розвитку української мови та мови іврит є актуалізація та ретермінологізація багатьох давно запозичених англіцизмів, що супроводжується денотативно-конотативною переорієнтацією та зникненням пейоративних компонентів значення. Це є свідченням вагомості впливу екстралінгвістичних чинників на мовні процеси, зокрема й на лексико-семантичне освоєння запозиченої термінології (Любченко, 2015, с. 83 – 84).

Залежно від формальної закріпленості юридичні терміни поділяються на терміни, що закріплені в нормативно-правових актах, тобто законодавчі терміни, та терміни науки права. Такий підхід поділяє більшість сучасних авторів. Так, Панов М.І., як і багато інших вчених, залежно від місця і ролі в юридичній науці і практиці поділяє правові поняття (категорії) на дві великі групи, які умовно називає “доктринальні” та “легальні” (Панов, 2003, с. 59).

Доктринальні — це ті правові поняття, які, будучи результатом пізнавальної діяльності, належать безпосередньо науці і за допомогою яких виражаються ті чи інші «концепції», «теорії», «вчення» юридичної науки.

Легальними називають поняття, що одержали нормативне закріплення у відповідних нормативно-правових актах: законах і

підзаконних актах, і належать не тільки юридичній науці, а й позитивному праву. Такий поділ є досить умовним, адже юридична наука оперує основними поняттями закону, тому термінологія, яка застосовується у законі та науковому юридичному тексті, часто збігається. Однак, науковий текст володіє і своєю власною термінологічною системою, що не відображена в тексті нормативно-правових актів. Як приклад можна привести такі терміни: השערה – гіпотеза, הדין – диспозиція, עיצומים – санкція, тощо. Їх взаємозв'язок також проявляється у тому, що однією з основних цілей мови доктрини є формування на її основі мови закону, яка функціонує відповідно до встановлених наукою вимог. І, навпаки, сформувавшись та офіційно закріпившись, законодавча мова надає матеріал для нових наукових досліджень, присвячених як змісту, так і формі мови закону.

Класифікувати юридичні терміни можна також за сферами діяльності, залежно від певного комунікаційного завдання. Можливим є також поділ на зовнішні (такі, що детермінологізуються для широких верств населення шляхом постійного повторення в законодавчих актах та поясненнях) й внутрішні (що використовують як у вузькому колі юристів, так і в юридичних текстах для широкого загалу). Крім того, юридичні терміни можуть бути класифіковані за видами юридичних документів; джерелом виникнення термінів; ступенем конкретності; ступенем складності і т.д. (Любченко, 2015, с.91 – 92)

Висновки до Розділу II

Мова іврит постійно оновлюється, користується запозиченнями та інтернаціоналізмами протягом певного часу, а згодом Академія мови іврит утворює власну термінологію. Для заохочення ізраїльтян та людей, що вивчають іврит користуватися питомими термінами мови іврит Академія використовує свій сайт як базу просування нових лексичних одиниць та термінів. Таким чином пришвидшуючи процес укорінення нової лексики у свідомості громадян.

Цей розділ ми присвятили аналізу та методам термінотворення у лінгвістиці загалом, та у мові іврит зокрема. Були виокремлені такі методи творення юридичної термінології у сучасній МІ як семантичний та морфологічний.

До семантичного способу творення ми віднесли перетворення значень загальноживаних слів на терміни та запозичення, а до морфологічного способу – термінологічну деривацію (афіксація, напівафіксація, словоскладання, транспозиції та лексикалізації словосполучень і речень); абрєвіацію; синтаксичний спосіб творення. Кожен з цих методів активно використовуються у мові іврит та є ефективною ланкою творення нових термінів юридичної сфери.

Розглянули всі можливі підходи класифікації юридичної термінології, представлені в юриспруденції серед них загальноживані, спеціально-юридичні і спеціально-технічні терміни; класифікацію за вертикальним і горизонтальним принципами; поділ термінів за способом входження термінологічних одиниць в мову(неосемантизми, неологізми, запозичення, інтернаціоналізми). Вивчили як вони покращують мові законодавства та нормативно правових актів, проаналізували звідки походять більшість запозичень в УМ та МІ.

Провівши власне дослідження, ми виокремили основні характеристики вживання юридичної термінології в сучасній мові іврит. Результати нашого дослідження можуть бути використані лексикографами, перекладачами та юристами для проведення власних досліджень з питань термінотворення у мові іврит. Наші результати можуть бути корисними під час укладання іврит-українських словників юридичної термінології, оскільки надана детальна інформація про творення термінів у мові іврит та українській мові.

РОЗДІЛ III. ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ МОВІ ІВРИТ ТА СПЕЦИФІКА ЇЇ ПРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

3.1. Особливості функціонування юридичної термінології в сучасній мові іврит

Право – є регулятором суспільних відносин у будь-якому розвиненому суспільстві. Реалізація принципів права, прав і свобод людини не можлива без чітко окреслених правових актів та документів. Мова цих нормативно-правових приписів та юриспруденції в цілому є показником рівня розвитку даного правового суспільства. Кожна країна зацікавлена в розвитку зрозумілої юридичної мови, яка буде для громадян надійним засобом комунікації під час урегулювання конфліктів чи спірних питань, судочинства й управління, оскільки нерозвиненість юридичної мови призводить до правового нігілізму і негативно впливає на формування свідомості цілих поколінь.

На сьогоднішній день, юридична термінологія залишається однією з найменш досліджених областей мови права як в Україні так і в Ізраїлі, однак не варто забувати, що саме від точності та доступності термінів права залежить стан юридичної мови в цілому.

Як відомо, семантизацією, функціонуванням та класифікацією термінів та лексики загалом в Ізраїлі займається Академія мови іврит. Академія піклується про утворення нової лексики та суто івритських термінів та понять для всіх галузей науки. Проте на превеликий жаль, не існує праць, що описують всі структурно-семантичні та системно-функціональні особливості творення термінів права. І лише спираючись на стилістику та граматику сучасного івриту можна виокремити певні закономірності та зробити висновки щодо функціонування юридичних термінів.

Варто зазначити, що на початкових етапах відродження мови сіоністам, які почали закладати фундамент сучасного єврейського права бракувало слів для висловлення власної думки. Тому для того, щоб

заповнити порожнечу вони використовували іноземні слова чи описові звороти, інколи навіть відмовлялися від вираження деяких понять. Проте все ж таки їм вдавалося знайти підходящі лексичні одиниці в Талмуді, який і через століття слугує могутнім джерелом інформації (Равин, 2012).

Юридичні терміни використовуються не тільки в певних галузях права, а й у повсякденному мовленні, на телебаченні, радіо чи в періодичних виданнях. Академія мови іврит щоденно працює над створенням нових термінів та понять, що зможуть повною мірою забезпечити міжнародну комунікацію. Таким чином, наприклад, з'явилися наступні терміни в різних галузях:

- Адміністративне право: חוקיות – законність, עבירה מנהלית – адміністративне правопорушення, חוק מקמי – локально-правовий акт, קשרי רכוש – майнові відносини;
- Міграційне право: בית מכס – митниця, מהגר, גולה – мігрант, שירות העברה – міграційна служба, בית דין בינלאומי – міжнародний трибунал;
- Кримінальне право: קרימינליסטיקה – криміналістика, אחריות פלילית – кримінальна відповідальність, תביעה פלילית – кримінальне переслідування, חנינה – амністія, מעצר – затримання, מעשה-חמס – бандитизм, התנקשות – замах на вбивство;
- Релігійне право: דוגמה – догма, הטפה – проповідь, סובלנות דתית – віротерпимість, כפרן – атеїст, ספקן – скептик, פוסק – релігійний авторитет, מצוות לא-תעשה – релігійна заборона;
- Сімейне право: מתנה – дарування, מיופה כוח – довірена особа, בעל בית – домовласник, דמי אבטלה – допомога у зв'язку з безробіттям, אוצר של מגורים – житловий фонд, צוואה – заповіт, קטין – неповнолітній, אפטרופסות, חסות – опіка, ממזר – позашлюбний, אימוץ – усиновлення.

Аналізуючи словникові статті можна побачити, що багато понять мають декілька варіантів вживання, тобто вживається як іншомовне

запозичення так і власне івритський відповідник запропонований Академією мови іврит. Проте не всі можливі варіанти заміни іншомовних запозичень до смаку сучасному ізраїльському суспільству, оскільки їхня соціальна та комунікативна актуальність не сприяє покращенню мовних норм та стає незрозумілою навіть носіям мови (Голев, 2006).

На нашу думку, іншомовні запозичення продовжують своє існування лиш через те, що процес адаптації та в кінцевому результаті використання нових питомих лексичних одиниць займає у носіїв мови більше часу. Особливо це стосується термінів і понять, які позначають певне явище чи предмет, оскільки запозичення вже несуть собі звичну для мовця дефініцію без спотворення значення.

Юридичний термін за визначенням Скакун О. – термін, який використовується для викладення змісту закону чи підзаконних актів, нормативних договорів, які охоплюють всі сфери життя суспільства і держави (Скакун, 2010).

У складі юридичної термінології тисячі слів та словосполучень, крилатих виразів, які складають базу термінів усіх галузей права та різноманітних дисциплін. Правові терміни в івриті мають не тільки багатовікову історію, але й удосконалюються для забезпечення потреб нації в законодавчих органах влади.

Також в Ізраїлі разом з юридичною термінологією розвивається і політичний термін. Мовознавці займаються дослідженням процесу словотворення та аналізують походження та використання термінів в періодичних виданнях, літературі та інших джерелах інформації. У ЗМІ часто можна зустріти статті про: מעילה בתפקיד – зловживання владою, האשמה נשיא – імпічмент президента, חילוט ממון – конфіскацію майна посадових осіб, הגעה של נספח לענייני תרבות - прибуття культурного аташе. Таким чином можна відзначити, що політична і юридична лексика однаково часто використовується в Ізраїлі (Абдул-Хамид, 2005).

Дослідження співвідношення запозичень і питомих термінів правничих термінів в мові іврит за допомогою аналізу мови та історичних фактів допомагає мовознавцям встановити закономірності розвитку. Як результат в мові іврит є запозичення з латини, арабської, фарсі та інших мов, якими спілкувалися нові репатріанти, що поверталися до Ізраїлю в кінці XIX століття.

Юридична термінологія розвивається в ногу з часом та потребами населення в передачі тієї чи іншої правової інформації. Широкий вжиток термінів у повсякденному мовленні ізраїльтян позитивно впливає на засвоєння ними нових лексичних одиниць, які пропонує Академія мови іврит замість запозичень. Актуальним як ніколи є питання створення двомовних словників термінів, для кращого розуміння перекладачами та спеціалістами в галузі юриспруденції слів, запозичень і неологізмів.

3.2. Лексикографічні особливості реєстрації юридичної термінології в сучасному івриті

Кожна мова світу налічує тисячі словників, які постійно оновлюються та поповнюються все новими термінами поняттями та найменуваннями. Останні два десятиліття, лексикографія стрімко розвивається у всіх країнах, Ізраїль не є виключенням. Укладання міжнародних домовленостей, інформаційний бум призводять до утворення неологізмів в усіх сферах та галузях знань.

Лексикографією називається наука, що займається вивченням укладання словників. Існує також «термінографія», яка описує теорію та практику правильності укладання термінологічних словників, розробляє різноманітні принципи відбору лексичних одиниць, розташування слів і словникових статей, структуру словникових статей (коментарі до слова, класифікацію значень, ремарки, ілюстрації, фразеологізми). Термінографія розвивалася та формувалася разом із технікою, наукою, термінологією та науковою мовою (Ахманова, 1966)

Двадцять століття в Україні відзначилося стрімким розквітом лексикографії та зокрема термінографії. Мовознавці виділили чотири основні етапи розвитку термінологічних словників, а саме:

1. Перший етап (1917 – поч.30-х років) характеризується активним розвитком лексикографії за кількістю та різноманітністю словників. Це зумовлено становлення української державності. Однак словники, які з'являються в цей період не відповідають всім науковим критеріям. Велика кількість словників залишається російсько-українськими і акцентовані тільки для практичних соціальних потреб (діловодство, право, виробництво, тощо).

В цей період багато уваги приділяється створенню термінологічних словників і пошуку питомих українських понять, щоб в разі потреби користуватися словами створеними з морфем української мови і уникати запозичень.

2. Другий етап (1933 – середина 50-х). У зв'язку з репресіями спрямованими проти українства та української друкованої думки, зменшилася кількість наукових робіт і зокрема словників. Проте мовознавці використали цей час, щоб уніфікувати українську лексику в словниках. Випускалися термінологічні бюлетені для вузьких спеціальностей і невеликі російсько-українські галузеві словники для школярів.

3. Третій етап (кін. 50-х – кін. 80-х рр.). З послабленням ідеологічного тиску в Україні розширюється словникарська робота, починають з'являтися традиційні і нові типи словників.

4. Четвертий етап (90-ті – сьогодні). Робота над словниками термінів активізується, але бракує єдиних методологічних засад і орфографічних принципів.

У зв'язку з тим, що українська мова роками знаходилася під ідеологічним гнітом, лексикографи мусили вирішити проблему створення словників, які відповідатимуть природному розвитку УМ. Однак, через відсутність теоретичних засад багато словник укладені авторами на власний смак і не відповідають науковим вимогам.

За незалежності вдалося усунути велику кількість русизмів, а також сформувалися концептуальні підходи до укладання термінологічних словників, які вважають відображенням мовної свідомості:

- 1) романтичний: ґрунтується на бажанні повернути питому українську термінологію поч. ХХ століття;
- 2) європейський: орієнтація на загальноєвропейську міжнародну термінологічну лексику;
- 3) консервативний: заперечує потребу змін та модифікацій у термінології, до якої звикли українці;
- 4) компромісний: зустрічається дуже рідко і базується на подачі двох відповідників (власне українського і запровадженого при радянській владі) (Дубічинський, 2011, с.29 – 30).

Розвиток міжнародних відносин, інформаційних технологій, ЗМІ, зміни правил відтворення та систематизації слів сприяють потребі адекватного та точного вживання термінів. Через це з'являється потреба в нових визначеннях понять і термінів, неологізмах.

Слід зауважити, що термінологічні словники, які охоплюють різні сфери та галузі наук є ключовим елементом різноманітних досліджень та наукових праць. Значення лексикографії в житті людини не можна перебільшити, адже для грамотного оформлення документації чи передачі інформації в цілому про якусь нову для нас галузь спершу треба дізнатись визначення того чи іншого поняття в словнику.

Що стосується МІ, то існує гострий дефіцит термінологічних словників, вони звісно є, але не охоплюють всі неологізми чи запозичення,

які з'являються в мові. Ще один недолік таких словників в тому, що вони зазвичай одномовні, а в Україні небагато мовознавців, які б знали не тільки іврит, а й володіли знаннями про особливості значення і передачі ЮТ. Адже для укладання словника правничої термінології треба мати знання з юрислінгвістики і слідкувати за постійним розвитком лексикології.

Українсько-івритський та іврит-український словники термінів стануть у пригоді не лише викладач та студентам, які професійно займаються вивченням МІ, а й тим хто приїздить з Ізраїлю до України, у разі необхідності отримання юридичної консультації чи скоєння адміністративного правопорушення. Для іноземців найкращим варіантом словника буде іврит-англо-український словник, оскільки він зможе допомогти їм швидше знайти необхідне поняття чи термін.

Лексикографи часто зіштовхуються з проблемою систематизації та упорядкування юридичних термінів в українській, англійській та мові іврит. Великий синонімічний ряд до одного терміна, ускладнює пошук еквіваленту в мові оригіналу (Корниенко, 2014).

Корниєнко Ю.М. у своїй роботі відзначає, що за останні десятиліття суттєво змінився підхід ізраїльських лексикографів до організації та подачі матеріалу, а також змінилося уявлення про функції словників.

У нових словниках використовується алфавітний покажчик, але на таку систему впливає вибір автором орфографії з оголосками (словники Евен Шошан і розширений словник Аріель) чи без («Рав Мілім», Словник Сапір, словник Шошани Багат і Мордехая Мішора), а також спосіб представлення дієслів за кореневим принципом і за принципом дієслівної основи.

Такі зміни як каже автор були спричинені новими ідеями в лінгвістиці, нових поглядів на структуру мови іврит та її компоненти, розуміння ролі мови в сучасному суспільстві та нових спробах максимально використовувати ресурси мови (Корниенко, 2014).

На прикладі УМ та МІ бачимо, що укладання словників є важливим етапом функціонування мови. Саме за допомогою лексикографії і термінографії мова розвивається і систематизується. Вони сприяють міжнародній комунікації та при вивченні сучасних наук.

Під час відбору лексичних одиниць для тлумачного словника враховують наступні критерії, а саме: частотність вживання, номінативна та комунікативна цінність слова, його лексико-семантичні зв'язки з іншими словами та сполучуваність слів (Комолова, 2017, с. 23).

В Україні та світі при укладанні тлумачного словника для навчальних цілей відбувається двофазна перевірка словникового складу, тобто відбирають лише часто вживані слова та найактуальніші значення багатозначних слів. Слова в словниках розташовують ідеографічним та алфавітним методом, але найзручніший саме алфавітний (Комолова, 2017, с. 23-24).

У ХХІ ст. комп'ютерні технології заповнили всі сфери людського існування і на даний момент посідають значне місце у професійній діяльності програмістів і інженерів, а й лінгвістів, перекладачів, інших фахівців, яким потрібен швидкий доступ до інформації для перекладу іншомовних текстів. Тому комп'ютерні словники стають прекрасною альтернативою паперовим словникам, адже вони економлять час і пришвидшують процес розуміння іншомовної інформації користувачем. Тим самим прибираються недоліки паперової термінографії, що піднімає на новий щабель розвитку (Чумарина, 2013, с. 124)

Комп'ютеризація лексикографії відбувається через створення спеціалізованих машинних банків даних та розробці методів формування цих банків, подання інформації та її використання. На цьому процесі ґрунтується робота нових напрямків лінгвістики та лексикографії – корпусна лінгвістика і лексикографія (Дубічинський, 2012, с.47).

Створення кишенькових мобільних словників не нове явище в Ізраїлі. Популярним прикладом такого словника є «Словник Сапір». Під

час пошуку слів він використовує базу тлумачного словника. Ця пошукова система стане в нагоді всім хто вивчає мову протягом тривалого часу і шукає синоніми для розширення словникового запасу, адже там вказуються синонімічні ряди і в яких випадках вони вживаються, антоніми, сталі словосполучення та крилаті вирази в яких зустрічається слово (1997, אבנין).

Таким чином, комп'ютерні словники полегшують роботу користувачів, адже можна з легкістю користуватися Інтернетом, іншомовними програмами. Користувачі назвали декілька переваг таких словників над класичними, основними з яких є:

- сталість лексики і постійне її оновлення;
- оновлення функціоналу словника;
- швидкість і інтуїтивність користування.

В Ізраїлі все ще надається перевага друкованим варіантам словників, але Академія мови іврит як відповідальний орган крокує в ногу з часом і використовує різні медіа платформи для покращення словникового запасу громадян. Проте, ситуація з класифікацією юридичних термінів, хоч і розвивається, але все ще потребує детальнішого опрацювання і подальшого дослідження. Тут важливо віднайти ефективні методи систематизації словників аби лексикографія могла в подальшому розвиватися і приносити кращі результати, а також, щоб в інших країнах могли створювати більше профільних двомовних словників. Тим самим сприяти загальному розвитку лексикографії та термінографії, що полегшують роботу перекладачів та підвищують загальну грамотність інших фахівців.

3.3. Основні підходи перекладу івритських юридичних термінів українською

Юридичний переклад – це один з видів спеціального перекладу, який обслуговує правову сферу комунікації. Зазвичай юридичний переклад використовується під час перекладу офіційно-ділових документів і

матеріалів необхідних для передачі та обміну інформацією на юридичну тематику між людьми, які володіють різними мовами. Юридичний переклад вивчається студентами юридичних вузів і факультетів, проте лінгвістичний аспект перекладу залишається сферою зацікавлень лінгвістів-перекладачів (Киндеркнехт, 2011).

Як відомо система термінології є складною та надзвичайно важливою частиною лексичного складу будь-якої мови (Фурт, 2018, с.274). У своїй роботі Динес Л.А. зазначає, що термінологія усіх областей науки знаходиться у постійному стані змін, вона змінюється як кількісно, так і якісно. Деякі поняття виходять з ужитку, їх заміняють новими лексичними одиницями, які мають нові значення та краще передають зміст застарілих понять (Динес, 1997).

Багато науковців стверджують, що термін – це слово або словосполучення, що позначає поняття та вміщає наукове повідомлення (Фурт, 2018, с.275).

Наприклад, під час перекладу термінів з англійської мови на українську лінгвісти-перекладачі намагаються віднайти таку лексичну відповідність, яка збереже значення та сенс слова. У зв'язку з тим, що більшість термінів з'явилися не так давно досить важко знайти потрібну реалію в українській мові (Фурт, 2018, с.276).

Водночас у своїй праці Скороходько Е.Ф. зазначає, що бувають випадки, коли знайти відповідник майже неможливо. Абсолютний еквівалент подекуди можна замінити відносним, тобто спорідненим словом, але цим також не варто зловживати, щоб не втратити початкове значення (Скороходько, 2002).

Насправді, переклад термінології досить специфічна та серйозна тема, але існують певні правила, які використовують під час перекладу, щоб передати точне значення терміна і охарактеризувати поняття.

Сучасний іврит має багатий лексичний запас, який включає запозичення з інших мов, синонімію, що ускладнює процес перекладу.

Окрім цього існують терміни, які не мають точного відповідника в українській мові.

Окрім вже загальновідомих термінів є неологізми яким ще не має відповідника або близького за значенням слова. У такому випадку, варто ретельно вивчити значення слова, визначити кореневі літери та мішкаль, тобто повністю дослідити походження слова і лише опісля шукати відповідник в українській мові або будь-якій іншій мові на яку робиться переклад. Також, можна розглянути термін в декількох мовах, порівняти його особливості, а вже потім або запозичити поняття у рідну мову, або використати лінгвістичний спосіб тлумачення термінології тієї чи іншої сфери.

Так, у сучасному івриті можна знайти декілька відповідників до українського терміна *безпека*: 1) ביטחון - передає точне значення терміну і означає «безпека, гарантія, впевненість»; 2) אבטחה - перекладається як «охорона, забезпечення безпеки»; 3) ערבות - означає «гарантія». Даний приклад доводить, що під час перекладу з мови іврит на українську варто звертати увагу на забарвлення слів, особливості їх вживання та тематику тексту, який перекладається.

У своїй науковій праці про лексико-семантичні трансформації та перекладацькі прийоми у німецькій мові, Архіпова А.Ф. виділяє такі перетворення: 1) додавання слів, словосполучень та речень; 2) опущення лексичних елементів; 3) лексична заміна слова словосполученням; 4) заміна одного поняття іншим; 5) транслітерація та транскрипція (Архіпова, 2008). Інші науковці, такі як Бурак А.Л., вважають запозичення одним із підходів перекладу термінології (Бурак, 2002). Поєднуючись ці види перетворень набувають характеру більш складних та комплексних трансформацій.

Недослідженість юридичної термінології мови іврит українськими мовознавцями на сьогодні залишається основною проблемою при перекладі термінів українською. Адже, в івриті є не тільки транслітеровані

запозичення з інших мов, а й суто івритські терміни та неологізми, які ще не устаткувалися в словниках чи інших джерелах.

Перекладачам важливо досконало володіти термінологією та знати її стилістичні особливості. Не можливо не погодитись з думкою Карабан В.І., що для комуніканта текст оригіналу і текст перекладу виступають як рівноправні форми одного повідомлення, вони рівноцінні в їхньому функціональному навантаженні. Саме тому для досягнення адекватності перекладач має володіти «юридичною грамотністю» як іноземною так і рідною мовою(Карабан, 2002).

Не дивлячись на те, що не існує наукових праць, які б порівнювали юридичні терміни мови іврит та української мови. Проте, ми можемо опиратися на наступні лексичні способи трансформації перекладу термінів права, виділені у загальному мовознавстві:

- переклад за допомогою лексичного еквівалента, наприклад: בדיקה – משפטי – судова експертиза, זכות שימוש – право господарювання, מרצה – доповідач, עלילה – наклеп;
- калькування – відтворення комбінаторного складу слова чи словосполучення, коли морфеми та лексеми перекладаються відповідними елементами мови, наприклад: אחריות משמעית – дисциплінарна відповідальність, תקופת מבחן – випробувальний термін, רשות מחוקקת – законодавча влада, שומר חוק – законослухняний громадянин;
- транскрибування як один з прийомів транскодування представляє собою формальне відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою фонем мови перекладу, наприклад: משפט בינלאומי – міжнародний суд, תקן סוציאלי – соціальні норми (Вельможко, 2019);
- транслітерація – відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу. Проте варто бути уважним під час оформлення транслітерації іншомовних запозичень мовою іврит, адже це не тільки дає змогу виділити їх серед івритських

лексичних одиниць, але також призвести до неправильного прочитання та тлумачення (Борщовецька, 2004). Прикладом транслітерації в івриті є: צ'רט'ר – хартія, סבוטז' – саботаж, אומבודסמן – омбудсмен, מיזנתרופיה – людиноненависництво, קרימינליסטיקה – криміналістика, קואופרטיב – кооператив, דוגמה – догма, גרפולוגיה – графологія, אליבי – алібі;

- описовий переклад – це лексико-граматична трансформація, за якої лексична одиниця мови оригіналу замінюється словосполученням, яке дає її пояснення або визначення, наприклад: גזר דין – вирок, המצאה – вручити судову повістку, למי אבטלה – допомога у зв'язку з безробіттям, בריונות – дрібне хуліганство;
- приблизний переклад – переклад при якому зберігається основне значення слова, проте в мові перекладу слово відрізняється від мови оригіналу своїм лексичним фоном, наприклад: קניין רוהני – інтелектуальна власність, הקירת משטרה – попереднє розслідування, סיוע הומניטרי – гуманітарна допомога;
- переклад із допомогою аналога або одного із декількох можливих синонімів, наприклад: מועצת עיר, עירייה – муніципалітет, תחבולה, בעל חוב, נושה, נוכלות, מרמה, פוילע שטיק – кредитор;
- переклад шляхом створення неологізму, тобто неологізм у юридичній лінгвістиці передбачає наявність слова чи словосполучення, якого не існує в правовій системі мови перекладу, наприклад: מעשה-המס – бандитизм, מיופה כוח – довірена особа, פשיטת רגל - збанкрутувати (Білозерська, 2010)

Отже, під час перекладу юридичних текстів перед перекладачем постає багато труднощів, пов'язаних із особливостями юридичної мови, лінгвокультурними розбіжностями двох мов, різницею законодавчих систем та лінгвістичних традицій, особливостями оформлення офіційно-ділових паперів. В таких випадках потрібно знати можливі граматичні та

лексичні методи трансформації. Серед найуживаніших методів перекладу юридичних термінів ми виділяємо транскодування, еквівалентний переклад, описовий переклад, переклад із допомогою аналога (Шумило, 2017).

Окрім цього на процес перекладу впливає рівень юридизації тексту. Голев Н.Д. виділив чотири рівні юридизації різноманітних текстів.

Перший рівень займають максимально термінологізовані тексти (в таких текстах звичайні для мовця слова представляють собою небажану периферію, яка обмежує спеціалізацію юридичної мови).

На другий рівень Голев помістив тексти пов'язані з виконанням службових обов'язків. Сюди належать службові переписки професійних юристів.

Третій рівень. Сюди відносять тексти, які створюють не спеціалісти, але вони мають юридичне призначення. В таких текстах відображається уявлення пересічних громадян про юридичну мову її стиль та стилістику. Зазвичай такі тексти є наслідком інтуїтивної імітації. Головною особливістю такого тексту будуть неправильно семантизовані терміни.

Четвертий рівень – це тексти під час написані поза межами юридичного функціонування. До таких текстів можна віднести тексти з лексикою, яка підлягає лінгвістичній експертизі під час розгляду справи про словесне приниження особистості (Голев, 2000).

Як відзначає Мушнина М.М., від типу юридичного тексту залежить і характеристика його перекладу. Такі риси як точність, зрозумілість і хороший стиль можуть виключати один одного. Так, наприклад, під час перекладу юридичної дискусії зрозумілість і стиль стають важливіші за точність передачі інформації. А от перекладаючи обвинувальний вирок суду, перекладач має знати, що вимагається саме точність (Мушнина, 2004).

Тексти різних галузей права також мають свої особливості перекладу. Важче перекладати тексти, які відносяться до сфери в якій

яскраво виражені національні і регіональні особливості правової системи (наприклад, процесуальне право, сімейне право, адміністративне управління). Тексти ж з тих областей права, що базуються на міжнародному обміні інформацією і співробітництві, навпаки, легше піддаються перекладу. Сюди відносяться тексти торгового права, банківського права, сфера захисту прав споживачів (Мушчина, 2004).

Тож, під час перекладу юридичного тексту варто враховувати різні лінгвістичні і екстра лінгвістичні фактори, які впливають на специфіку перекладу: юридична термінологія та її інтерпретація і частота вживання; різноманітні синтаксичні структури; емоційне забарвлення лексики; рівень юридизації тексту; тип і жанр юридичного тексту; правова область функціонування тексту. Вміння виділити ці характерні ознаки та особливості в тексті допомагає зробити грамотний переклад як перекладачеві так спеціалісту в галузі права (Киндеркнехт, 2015).

Висновки до Розділу III

У даному розділі ми розглянули специфіку функціонування ЮТ у мові іврит та дійшли висновку, що терміни активно розвиваються і існує потреба в укладанні юридичного іврит-українського або іврит-англо-українського словника, який допоможе в комунікації між фахівцями і простим користувачам, яким потрібна юридична консультація.

Дослідивши питання лексикографії ми проаналізували етапи розвитку укладання словників в Україні та Ізраїлі, які відбулися зміни в методологічних засадах цього процесу. Дізналися, що велика кількість термінів, які використовуються в сучасній МІ прийшли з Талмуда і використовуються в багатьох галузях права.

Також було досліджено, що при утворенні словника юридичних термінів слід приділити увагу методам, підходам до створення словників оскільки вони можуть завадити при систематизації та класифікації слів.

Виявили, що на сьогоднішній день комп'ютерні технології заповнили всі сфери життя людини. В Ізраїлі так само як і в Україні

розробляються кишенькові машинні словники, які полегшують пошуки інформації як пересічних користувачів так і професіоналів.

Також, ми дослідили основні методи перекладу ЮТ з івриту на УМ. Серед них ми визначили транскодування, еквівалентний переклад, описовий переклад, приблизний переклад та переклад шляхом утворення неологізму, що найчастіше застосовуються перекладачі і найкраще передають зміст поняття без втрати його особливостей.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Юридична термінологія посідає чільне місце у лексикології сучасної мови іврит. Це така сфера науки, де завжди з'являються новоутворені слова та запозичена лексика.

Термінологія галузей права є величезною системою, у якій терміни утворюються за допомогою синтаксичного та морфологічного методів. У ній об'єднуються слова і словосполучення як загального вжитку так і спеціальні.

Термінологічна сфера юриспруденції є дуже розвиненою у сучасному івриті. У юридичній термінології налічуються не лише слова власного походження, а й запозичення, калькування та аббревіації, які регулярно використовуються у мові.

У даній кваліфікаційній роботі були виявлені основні підходи до утворення правничих слів та словосполучень, а також неологізмів і було надано їх класифікацію. Окрему увагу приділено основним підходам до перекладу івритських юридичних термінів українською мовою.

У першому розділі особливу увагу приділено визначенням понять “термін” та “термінологія”, оскільки саме термін є визначною частиною даної роботи. Визначення понять “термін” і “термінологія” є дуже важливими для мови і характеризується певними ознаками. Ми прийшли до такого висновку, що попри існування різних пояснень цих слів, майже усі науковці сходяться у думці, що терміни – це спеціальні поняття, для передачі конкретних назв та явищ у фахових сферах науки, а термінологія є наукою про терміни, тобто вона представляє собою сукупність усіх фахових найменувань різних сфер техніки та науки.

Увага також приділяється історії походження юридичних термінів у світі та в Ізраїлі. Детально розкриваються історичні дані про створення та розвиток термінів.

Окрім цього, у другому розділі роботи було опрацьовано системно-структурний підхід до вивчення юридичної термінології в мові іврит.

Розглянуто всі можливі підходи класифікації юридичної термінології, представлені в юриспруденції серед них загальноживані, спеціально-юридичні і спеціально-технічні терміни; класифікацію за вертикальним і горизонтальним принципами; поділ термінів за способом входження термінологічних одиниць в мову, серед них неосемантизми, неологізми, запозичення, інтернаціоналізми. Досліджено як вони покращують мову законодавства та нормативно правових актів, проаналізували звідки походять більшість запозичень в УМ та МІ.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи ми приділили увагу особливостям функціонування юридичних термінів у мові іврит та дослідили лексикографічні властивості їх реєстрації. Окремо було проаналізовано деякі словники та їх правила систематизації слів та словосполучень. Ми виявили головні та найбільш ефективні шляхи перекладу івритських юридичних термінів українською мовою. До цих методів відносяться 1) переклад за допомогою лексичного еквівалента, 2) калькування, 3) транскрибування, 4) транслітерація, 5) описовий переклад, 6) приблизний переклад, 7) переклад із допомогою аналога або одного із декількох можливих синонімів, 8) переклад шляхом створення неологізму.

Ми опрацювали багато різних юридичних термінів і дійшли до висновку, що юридична лексикологія мови іврит та української потребує багато доопрацювань зі сторони мовознавців та науковців, оскільки вони майже не систематизовані.

Було досліджено, що питання лексикографії є дуже важливим у порівнянні іврити та української. Через нестачу інформації та відсутність іврит-українських словників, складно повністю дослідити цю сферу та охопити усі слова юридичної термінології.

Варто проаналізувати усі методи утворення юридичних термінів та провести порівняння між двома мовами. Такого детального дослідження потребує сучасний розвиток суспільства та науки.

У роботі було показано, що юридична термінологія івриту потребує доопрацювань та детальних досліджень зі сторони мовознавців та науковців. Слід визначити правильну та зрозумілу систематизацію слів.

Бажано забрати з мови такі слова, які вже не використовуються, а замість них необхідно надати такі відповідники, якими користуються люди.

АНОТАЦІЯ МОВОЮ ІВРИТ

בעולם של היום החוק משחק תפקיד חשוב מאוד. מונחים משפטיים משמשים בכל תחומי תקשורת הדיבור, דבר המעודד בלשנים להתעניין בבעיות המינוי של מושגים מיוחדים בפסיקה. בסוף המאה העשרים העניין הזה לא דעך, אלא להפך ממשיך לגדול. כיום בבלשנות המודרנית ישנם נושאים רבים שיש לשים לב אליהם קצת יותר, לשקול אותם ביתר פירוט. נושא אחד חשוב כזה הוא המינוח. נושא זה נגרם מכך שפעילות מדעית וטכנית מתפתחת במהירות ודורשת לא רק שיפור מילונים מיוחדים ויצירת שמות ספציפיים חדשים, אלא גם העשרה מהירה של אוצר המילים של שפות רבות. בשל העובדה שאדם אינו יכול להימנע משימוש במילים חדשות בתחומי פעילות שונים, הדבר מוביל להופעת מונחים חדשים.

המינוח של ענפי המשפט הוא מערכת ענקית בה מונחים נוצרים בשיטות תחביריות ומורפולוגיות. הוא משלב מילים וביטויים לשימוש כללי ומיוחד

תחום הטרמינולוגיה של הפסיקה מפותח מאוד בעברית המודרנית. בטרמינולוגיה המשפטית יש לא רק מילים שמקורן משלהן, אלא גם שאילתות, מעקב וקיצורים המשמשים באופן קבוע בשפה. בעבודת הסמכה זו אותרו הגישות הבסיסיות להיווצרות מילים וביטויים משפטיים, כמו גם ניאולוגיזמים וסיווגם נקבע. תשומת לב מיוחדת מוקדשת לגישות העיקריות לתרגום מונחים משפטיים בעברית לאוקראינית.

בחלק הראשון, תשומת לב מיוחדת מוקדשת להגדרות של "מונח" ו"מינוח", מכיוון שהמונח הוא חלק משמעותי מעבודה זו. הגדרות של "מונח" ו"טרמינולוגיה" חשובות מאוד לשפה ומאופיינות בתכונות מסוימות. הגענו למסקנה שלמרות קיומם של הסברים שונים למילים אלה, כמעט כל המדענים מסכימים כי מונחים הם מושגים מיוחדים להעברת שמות ותופעות ספציפיים בתחומי המדע המקצועיים, והמינוח הוא מדע המונחים, כלומר סט של כל השמות המקצועיים בתחומי הטכנולוגיה והמדע השונים.

תשומת הלב מוקדשת גם להיסטוריה של מקורם של תנאים משפטיים בעולם ובישראל. נתונים היסטוריים על יצירת ופיתוח מונחים נחשפים בפירוט.

בנוסף, בחלק השני של העבודה פותחה גישה מערכתית-מבנית לחקר המינוח המשפטי בשפה העברית. כל הגישות האפשריות לסיווג המינוח המשפטי, המוצגות בפסיקה בהן מונחים נפוצים, משפטיים מיוחדים וטכניים מיוחדים נחשבים; סיווג על פי עקרונות אנכיים ואופקיים; חלוקת מונחים על פי דרך הכניסה של יחידות טרמינולוגיות לשפה, ביניהן ניאו סמנטיות, ניאולוגיזמים,

השאלות, בינלאומיות. הם בחנו כיצד הם משפרים את שפת החקיקה והתקנות, וניתחו היכן רוב ההלוואות בשפה האוקראינית ובעברית.

בחלק השלישי של עבודת ההסמכה, שמנו לב למוזרויות התפקוד של מונחים משפטיים בשפה העברית ובדקנו את המאפיינים הלקסיקוגרפיים של רישומם. חלק מהמילונים וכללי שיטתם של מילים וביטויים נותחו בנפרד. זיהינו את הדרכים העיקריות והיעילות ביותר לתרגם מונחים משפטיים בעברית לאוקראינית. שיטות אלה כוללות תרגום לפי מקבילה מילונית, מעקב, תעתיק, תעתיק, תרגום תיאורי, תרגום משוער, תרגום באנלוגיה או אחת מכמה מילים נרדפות אפשריות, תרגום על ידי יצירת ניאולוגיזם.

עבדנו על מונחים משפטיים רבים ושונים והגענו למסקנה שהלקסיקולוגיה המשפטית של השפות העברית והאוקראינית זקוקה לעידון רב מצד בלשנים וחוקרים, מכיוון שהם כמעט לא שיטתיים. נחקר כי נושא הלקסיקוגרפיה חשוב מאוד בהשוואה בין עברית לאוקראינית. בשל היעדר מידע והיעדר מילונים בעברית-אוקראינית, קשה לחקור תחום זה באופן מלא ולכסות את כל דברי המינוח המשפטי.

יש צורך לנתח את כל שיטות היווצרותם של מונחים משפטיים ולבצע השוואות בין שתי שפות. ההתפתחות המודרנית של החברה והמדע זקוקה למחקר מפורט כל כך.

הוכח כי המינוח המשפטי של העברית זקוק לשכלול ומחקר מפורט של בלשנים וחוקרים. יש צורך לקבוע שיטת שיטות נכונה וברורה.

רצוי להסיר מהשפה מילים כאלה שכבר לא משתמשים בהן, ובמקום זאת יש צורך לספק מקבילות כאלה שאנשים משתמשים בהן.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абдул-Хамид, М. А. (2005). Политическая лексика в современном русском языке и в современном иврите (словообразование).
2. Айхенвальд, А. Ю. (1990) *Современный иврит* М.: Наука. Главная редакция восточной литературы.
3. Алексеев, Д. И. (1966). Аббревиатуры как новый тип слов. *Развитие словообразования современного русского языка*, 3, 13-37.
4. Алексеева, Л. М.(1998) Проблемы термина и терминообразования. Пермь: ПГНИУ.
5. Аннерс, Э. (1994). История европейского права/Пер. со швед, под ред. *Валинского РЛМ: Наука.*
6. Арнольд, И. В.(1959) *Лексикология современного английского языка.* М.: Изд-во лит. на иност. яз..
7. Артикуца, Н. В. (2005). Основи вчення про юридичний термін і юридичну термінологію. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2457/artukytsa_osnovy_vchennya.pdf.
8. Архипова, А. Ф. (2008) *Письменный перевод с немецкого языка на русский язык.* М.: КДУ.
9. Ахманова, О. С. (1966) *Словарь лингвистических терминов.* М.: Советская Энциклопедия.
10. Бархударов, Л. С. (1975). *Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода.* Международные отношения.
11. Білозерська, Л. П. (2010). *Термінологія та переклад: навчальний посібник.* Нова Книга.
12. Борщовецька, В. Д. (2004). Навчання студентів-економістів англійської фахової лексики. *Іноземні мови*, (1), 26-29.
13. Бурак, А. Л. (2002). *Введение в практику письменного перевода с русского языка на английский. Этап 1. Уровень слова.* Интрада.

- 14.Вашунин, В. С. (1982). *Структура определительных сложных существительных в современном немецком языке: Учебное пособие по лексикологии немецкого языка для студентов 3-4-х курсов педагогических институтов*. КГПИ.
15. Вельможко, К. Г. (2019) Способи перекладу англomовних термінів галузі радіотехніки. Запоріжжя: *Запорізький національний технічний університет*, 83-84.
16. Вербенец, М. Б. (2004). *Юридична термінологія української мови: історія становлення і функціонування* (Doctoral dissertation)..
- 17.Винокур, Г. О. (1939). О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии. *труды МиФли*, 5, 3-54.
- 18.Володина, М. Н. (2000) *Когнитивно-информационная природа термина (на материале терминологии средств массовой информации)*. Москва: Изд-во МГУ.
- 19.Голев, Н. Д. (1999). Юридический аспект языка в лингвистическом освещении/Юрислингвистика-1. Проблемы и перспективы. *Барнаул.: Изд-во Алт. ун-та*, 7-38.
20. Голев, Н. Д. (2000). Юридизация естественного языка как лингвистическая проблема. *Юрислингвистика*, (2).
- 21.Головин, Б. Н., & Кобрин, Р. Ю. (1987). *Лингвистические основы учения о терминах*. Высшая школа.
- 22.Голубовська, І. О., Шовковий, В. М., Лефтерова, О. М. та ін. (2012) *Багатомовний юридичний словник-довідник* – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет".
23. Городецкий, Б. Ю., & Раскин, В. В. (1970). Термины с лингвистической точки зрения. *Место терминологии в системе современных наук: тезисы докладов и сообщений науч. симпозиума.*— М.: Изд-во МГУ, 134-141.
24. Горпинич, В. О. (1999). Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія. К.: *Вища школа*.

- 25.Гринев, С. В. (1993). Введение в терминоведение.
26. Даниленко, В. П. (1973). О терминологическом словообразовании. *Вопросы языкознания*, 4, 76-85.
27. Даниленко, В. П. (1977). *Русская терминология* (р. 83). Наука.
28. Динес, Л. А. (1997). Вариантность терминологических единиц в частноотраслевой терминосистеме. *Лингвистические проблемы формирования и развития отраслевых терминосистем.*—Саратов: Изд-во СГАП, 19976.
29. Дубічинський, В. В. (2011). Лексикографія.
- 30.Зарицький, М. С. (2004). Актуальні проблеми українського термінознавства: підручник. К.: ІВЦ «Політехніка», 3.
- 31.Канделаки, Т. Л. (1970). Значения терминов и системы значений научно-технических терминологий. *Проблемы языка науки и техники*, (3), 12-92.
32. Карабан, В. І. (2002). *Переклад англійської наукової і технічної літератури.[англ./укр.]*: Навчальний посібник для ВНЗ. Нова Книга.
- 33.Касевич, В. Б. (1988). *Семантика, синтаксис, морфология*. Наука.
- 34.Киндеркнехт, А. С. (2015). Особенности перевода юридических текстов. *Ученые записки Орловского государственного университета. Серия: Гуманитарные и социальные науки*, (5).
- 35.Киндеркнехт, А. С., & Чудинов, О. Р. (2011). К вопросу о лингвистическом анализе одного юридического термина. *Юрислингвистика*, (11).
- 36.Кияк, Т. Р. (1989). Лингвистические аспекты терминоведения. К.: УМК ВО.
- 37.Комолова, Ш. А. (2017). Особенность тенденции в развитии лексикографии немецкого языка. *Проблемы педагогики*, (5 (28)).
- 38.Конецкая, В. П. (1984). О системности лексики. *Вопросы языкознания*, (1), 26-35.

- 39.Корниенко, Ю. М. (2014). О чем говорят изменения в современной еврейской лексикографии. *Еврейская речь*, (2), 69-75.
- 40.Крижанівський, О. П. (2002) *Історія Стародавнього Сходу*. Київ: Либідь.
41. Кубрякова, О. С. (1974). *Основы морфологического анализа: на материале германских языков*. Наука.
42. Лейчик, В. М. (2001). Проблема системности в отечественном терминоведении. *Научно-техническая терминология*, (2), 53-56.
- 43.Лотте, Д. С. (1961). Основы построения научно-технической терминологии.
- 44.Лотте, Д. С. (1971). *Краткие формы научно-технических терминов*. Наука,.
- 45.Лучик, А. А., Фабіан, М. П., & Ярун, Г. М. (2007). Семантична структура юридичних термінів української та англійської мов.
46. Любченко, М. І. (2015). Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія. Харків: ТОВ “ВИДАВНИЦТВО ПРАВА ЛЮДИНИ.
47. Мар’янюк, Я. Г. (2013). Метафора й метонімія як чинники творення й розвитку української термінології дизайну. *Мова і культура*, (16, т. 3), 162-167.
48. Марчук, В. П. (2002). Словник термінів і визначень з курсу «Основи держави і права»(учбовий посібник для студентів юридичних та інших факультетів, які вивчають основи держави і права).
49. Марьянчик, Е. Б., & Членов, М. А. (2020). Нормативный иврит.
- 50.Мурясов, Р. З. (1980). Словообразовательная система современного немецкого языка.
- 51.Мушнина, М. М. (2004). О правовой лингвистике в Германии и Австрии. *Юрислингвистика*, (5).
- 52.Некрасова, Т. П. (2013). Особенности перевода юридической терминологии с русского языка на английский язык. М.:«Зоря».

53. Панов, М. (2003). Проблеми формування понятійного апарату юридичної науки: методологічні аспекти.
54. Панов, М. В. (Ed.). (1968). *Русский язык и советское общество: Лексика современного русского литературного языка* (Vol. 1). Наука,.
55. Панько, Т. І., Кочан, І. М., & Мацюк, Г. П. (1994). Українське термінознавство. *Львів: Світ*, 216, 50.
56. Петрина, О. С. (2016). Формування та функціонування англомовних та українських терміносистем банківської сфери. *Дис. Львів*.
57. Петров, В. В. (1982). *Семантика научных терминов*. Изд-во "Наука" Сибирское отд-ние.
58. Пономарів, О. Д. (1992). *Стилістика сучасної української мови*. Либідь.
59. Примаков, Д. Я. (2015). *История еврейского и израильского права*. Infotropik Media.
60. Прохорова, В. Н. (1996). *Русская терминология: (лексико-семант. образование)*. М.: Моск. гос. ун-т.
61. Равин, Х. (2012). Очерки по истории иврита.-. URL: <http://www.jafi.org/JewishAgency/Russian/Education/Jewish+Life/Culture/Ivrit/Ivrit+Haim+Rabin.html>
62. Реформатский, А. А. (1961). Что такое термин и терминология. *Вопросы терминологии*, (6), 46-54.
63. Реформатский, А. А. (1986). Мысли о терминологии. *Современные проблемы русской терминологии*, 163-198.
64. Реформатский, А. А. (1996). *Введение в языковедение*. Аспект Пресс.
65. Скакун, О. Ф. (2010). *Теорія права і держави: підручник*. К.: Алерта.
66. Скорина, Л. П., & Чуракова, Л. П. (2006). *Латинська мова для юристів: підручник*. К.: Атіка.
67. Скороходько, Е. Ф. (2002). *Сучасна англійська термінологія*. К.: Український інститут лінгвістики і менеджменту.

68. Стацюк, Р. В. (2016). Основні підходи до визначення поняття термін у сучасній лінгвістичній науці. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер.: Філологічні науки (мовознавство)*, (5 (2)), 112-116.
69. Ульбашев, А. Х. (2016). *Проблемы кодификации гражданского права в государстве Израиль* (Doctoral dissertation, Моск. гос. ун-т им. МВ Ломоносова).
70. Фурт, Д. В. (2018). Способи перекладу термінів українською мовою з англійської. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, (17), 272-281.
71. Хайретдинова, М. Д. (2008). *Законодательная дефиниция (проблемы теории и практики)* (Doctoral dissertation, Н. Новгород).
72. Хайрутдинов, Д. Р. (2009). Географическая терминология: арабские, русские, английские параллели.
73. Хаютин, А. Д. (1971). Термин, терминология, номенклатура: Учеб. пособ. Самарканд: Изд-во Самарканд. у-та им. Алишера Навои.
74. Чумарина, Г. Р. (2013). Классификация электронных словарей в современной лексикографии и лексикологии и особенности их использования. *Балтийский гуманитарный журнал*, (4).
75. Шемшученко, Ю. С. (1998). Юридична енциклопедія: в 6 т. К.: Укр. енцикл, 2.
76. Шеремета, Н. (2013). Правнича термінологія української мови та процеси творення. *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Проблеми української термінології*, (765), 120-123.
77. Шумило, І. І., Карпушина, М. Г. (2017). Труднощі перекладу юридичних термінів англійської мови. *Молодий вчений*, (12), 275-278.
78. Ярцева, В. Н., Арутюнова, Н. Д., Виноградов, В. А., Гак, В. Г., Гамкрелидзе, Т. В., Дьяконов, И. М., ... & Степанов, Г. В.

- (1990). *Лингвистический энциклопедический словарь*. Советская энциклопедия.
79. Akhmanova, O. S., & Agapova, G. (Eds.). (1974). *Terminology: theory and method*. MGU.
80. Britannica, I. E. (1957). *Encyclopædia britannica*. Encyclopaedia Britannica, Incorporated.
81. Friedmann, D. (1975). Infusion of the common law into the legal system of Israel. *Israel Law Review*, 10(3), 324-377.
82. Friedmann, D. (1975). The Effect of Foreign Law on the Law of Israel: Remnants of the Ottoman Period. *Israel Law Review*, 10(2), 192-206.
83. אבניאון, א. (1997). מילון ספיר- מילון עברי-עברי מרובו בשיטת ההווה. הד ארצי ולאיתאב. בן ציון, ד. (1996). חוזר המנהל הכללי של משרד החינוך- חוזר מיוחד די. תשרי תשנ"ז. מחלקת פרסומים ירושלים. גילת, ע. (1995). השפעתו של טיפול קבוצתי על משתנים רגשיים, חברתיים ולימודיים אצל תלמידים נכשלים בלימודים בכיתות הנמוכות של בית- הספר היסודי. עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך, ביה" ס לחינוך, אוניברסיטת חיפה. ינון, מ., ווינטראוב, ג. (2000). תוכניות התערבות לשיפור יכולת הכתיבה: סקירת , 17, H.9- כתב עת ישראלי לריפוי בעיסוק *IJOT* ספרות.

ДОДАТОК

Слово/ словосполучення українською мовою	Слово/ словосполучення англійською мовою	Слово/ словосполучення мовою іврит	№
Адвокатура	The Bar	עריכת דין	1.
Адміністративне правопорушення	Administrative infraction (offence, violation)	עבירה מנהלית	2.
Акциз	Excise duty (tax)	בלו	3.
Акціонер	Stokholder	בעל מניות	4.
Алібі	Alibi	אליבי	5.
Аліменти	Alimony	מזונות	6.
Амністія	Act of grace; amnesty; pardon	חנינה	7.
Анексія	Annexation	סיפוח	8.
Апеляція	Appeal	ערעור	9.
Арешт	Arrest, detention	מעצר	10.
Аукціон	Auction, public sale	מכירה פומבית	11.
Афера	Fraud, speculation	עוקץ	12.
Бандитизм	Banditry	מעשה-חמס	13.
Бездіяльність органів влади	Administrative dereliction	הזנחה מנהלית	14.
Боржник	Debtor, promiser	חייב	15.
Бюджет	Budget	תקציב	16.
Валютні операції	Currency operations	עסקת חליפין	17.
Виборче право	Elective fanchise	זכות בחירה	18.
Викрадення транспортного засобу	Hijacking	גניבת רכב	19.
Вимагання	Canvassing	סחיטה	20.

Виправдувальний вирок	Acquittal	זיכוי	21.
Виправні роботи	Corrective labor	עבודה מתקנת	22.
Випробувальний термін	Probation period/ Trial period	תקופת מבחן	23.
Вирок	Sentence	גזר דין	24.
Відшкодування збитків	Remedy for loss	פיצוי נזק	25.
Військовозобов'язаний	Person liable to military service	חייב גיסוי	26.
Власність	Possession, property	בעלות, קניין	27.
Вручати судову повістку	To serve summons	המצאה	28.
Гарант	Warrantor	ערב	29.
Генеральна Асамблея ООН	UN General Assembly	העצרת הכלכלית של או"ם	30.
Гласність	Transparency	פומביות	31.
Грабіж	Ransack, robbery	גזלנות	32.
Графологія	Graphology	גרפולוגיה	33.
Громадська організація	Public (social) organizations	גוף ציבורי	34.
Громадянин	Citizen, subject	אזרח	35.
Гуманітарна допомога	Humanitarian aid (assistance)	סיוע הומניטרי	36.
Дарування	Deed of a gift	מתנה	37.
Державна зрада	Crime of high treason	בגידה במולדת	38.
Дипломат	Diplomatist	דיפלומט	39.
Дипломатична недоторканність	Diplomatic inviolability	חסיונות דיפלומטית	40.

Дискримінація	Discrimination	קיפוח, אפליה	41.
Дисциплінарна відповідальність	Disciplinary responsibility	אחריות משמעית	42.
Довірена особа	Trustee	מיופה כוח	43.
Довіреність	Power of attorney	כתב הרשאה	44.
Догана	Rebuke	גינוי, הוקעה	45.
Догма	Dogma	דוגמה	46.
Дозвіл	Allowance	אישור	47.
Домовласник	Householder, landlord	בעל בית	48.
Донощик	Informer, checker	מלשין	49.
Допит	Examination, questioning	חקירה	50.
Доповідач	Rapporteur	מרצה	51.
Допомога у зв'язку з безробіттям	Receive unemployment benefit	דמי אבטלה	52.
Досудове затримання	Pretrial detention	מעצר קדם-משפטי	53.
Дос'є	File, record	תיק	54.
Дрібне хуліганство	Disorderly conduct	בריונות	55.
Дублікат	Copy	העתק	56.
Екстрадиція	Extradition	הסגרה	57.
Жертва	Victim	נפגע	58.
Житловий фонд	Residential properties	אוצר של מגורים	59.
Закон	Law	חוק	60.
Законодавча влада	Legislative power	רשות מחוקקת	61.
Законодавчий орган	Lawmaking body	בית המחוקקים	62.
Законодавчий процес	Legislation proceeding	תהליך מחוקק	63.
Законопроект	Bill draft	הצעת חוק	64.
Законослухняний	Law-abiding citizen	שומר חוק	65.

громадянин			
Залякування свідка	Witness intimidation	הפחדת עדים	66.
Замах на вбивство	Assassination attempt	התנקשות	67.
Запит	Inquiry	שאילתה	68.
Заповіт	Last will	צוואה	69.
Застава	Guarantee	ערבות	70.
Збанкрутувати	To go bankrupt	פשיטת רגל	71.
Земельне право	Land law	דיני מקרקעין	72.
Зловживання владою	Abuse of authority	מעילה בתפקיד	73.
Злочин	Criminal act, crime	פשע	74.
Змова проти правосуддя	Conspiracy against justice	קשירת קשר נגד צדק	75.
Ідентифікаційний код	Identity number/ identity code	צופן זיהוי	76.
Імпічмент	Impeachment	האשמה	77.
Інвестор	Investor	משקיע	78.
Інкогніто	Incognito	אינוגוניטו, בעילום שם	79.
Іноземні громадяни	Foreign citizen	אזרח זר	80.
Інспекція	Inspection, survey, verification	ביקורת	81.
Інтелектуальна власність	Intellectual property	קניין רוחני	82.
Інтерв'ю	Interview	ראיון	83.
Інформатор	Communicant, informer	מודיע	84.
Казначейство	Treasury	גזברות	85.
Касація	Appeal, cassation	כתב עירעור	86.
Каяття	Contrition	הכאה על חטא, התחרטות	87.

Кодекс честі	Code of honor	ספר הכבוד	88.
Колізія правових норм	Conflict of laws	ברירת דין	89.
Колонія суворого режиму	Colony with a strict regime	מושבה עם משטר נוקשה	90.
Комерційна таємниця	Commercial secrecy	סוד מסחרי	91.
Конвой	Convoy	משמר-ליווי	92.
Конгрес	Congress	בית נבחרים; כנס	93.
Консолідація	Consolidation	איחוד	94.
Конституція	Constitution	חוקה	95.
Консультативна зустріч	Consultative meeting	פגישת ייעוץ	96.
Контрабанда	Smuggling	סחורה מוברחת	97.
Контракт	Agreement	חוזה	98.
Контрибуція	Contribution, indemnity	שילומים	99.
Конфіскація майна	To seize property	חילוט	100.
Конфлікт	Contravention, conflict	סיכסוך	101.
Кооператив	Co-operative, coop	קואופרטיב	102.
Корупція	Corruption	שחיתות	103.
Крадіжка	Stealing, thievery	גניבה	104.
Кредитор	Creancer, lender	בעל חוב, נושה	105.
Кредитоспроможний	Trustworthy	בעל כושר פירעון	106.
Криза	Conjuncture	משבר	107.
Криміналістика	Criminalistics	קרימינליסטיקה	108.
Кримінальна відповідальність	Criminal liability	אחריות פלילית	109.
Кримінальне переслідування	Criminal prosecution	תביעה פלילית	110.

Кровна помста	Private war	נקמת דם	111.
Кровотеча	Bleeding	דימום	112.
Культурний аташе	Cultural attache	נספח לעינייני תרבות	113.
Купівля-продаж	Buying and selling	סחר מכר	114.
Ліцензія	Licence	רישיון, זיכיון	115.
Локально-правовий акт	Local legal act	חוק מקמי	116.
Людиноненависництво	Hatred of mankind, misanthropey	מיזנתרופיה	117.
Майнові відносини	Property relations	קשרי רכוש	118.
Мародерство	Forey, looting	ביזה	119.
Махінація	Contrivance, fraud, scheme	תחבולה, נוכלות, מרמה, פוילע שטיק	120.
Митниця	Customs office	בית מכס	121.
Мігрант	Immigrant	מהגר, גולה	122.
Міграційна служба	Migration Service	שירות העברה	123.
Міжнародний конфлікт	International conflict	קונפליקט בינלאומי	124.
Міжнародний суд	International forum	משפט בינלאומי	125.
Міжнародний трибунал	International tribunal	בית דין בינלאומי	126.
Міна	Barter	סחר חליפין	127.
Місцевий орган влади	Regional authority	שלטון מקומי	128.
Монополія на торгівлю	Trade monopoly	מנופול מסחרי	129.
Моральна шкода	Moral damage	עוגמת נפש	130.
Мораторій	Moratorium	מורטוריום	131.
Муніципалітет	Local government	עירייה, מועצת עיר	132.
Навмисно і свідомо	Intentionally and	בכוונה ובהתנדבות	133.

	voluntarily		
Наклеп	Denigration, black-mouthing	עלילה, השמצה, לשון הרע	134.
Наркоманія	Drug abuse	נרקומניה	135.
Наручники	Handcuffs	אזיקים	136.
Насильницькі дії	Coercive action	אלימות	137.
Невиконання обов'язків	Failure in duties	אי-עמידה במחויבות	138.
Недієздатність	Disability, incapability, incompetence, lack of legal capacity	פסול דין	139.
Недоторканність	Immunity, integrity	חסינות	140.
Неозброєний	Unarmed	בלתי-חמוש	141.
Неосудність	Insanity	אי-שפיות	142.
Неплатоспроможний	Bankrupt, unsound	חדל-פירעון	143.
Неповнолітній	Underage, minor, juvenile	קטין	144.
Непокоря владі	Insubordination to authorities	סירוב פקודה	145.
Нерухомість	Fixed property, premises	נדל"ן [נכסי דלא ניידים]	146.
Нормативно-правовий акт	Law-making instrument	תעודה תחיקתי	147.
Нотаріат	Notary service board	נוטריון	148.
Об'єкт загального користування	Shared facility	עצם שווה לכל נפש	149.
Об'єкт цивільних прав	Object of civil rights	דין אזרחי	150.
Обвинувальний вирок	Accusational principle	פסק דין, גזר דין	151.

Обвинувач	Accuser, prosecutor	תובע	152.
Обвинувачений	Accused	נאשם	153.
Облік	Calculation, accounting	רישום, מפקד, מרשם	154.
Обтяжуючі обставини	Aggravation, aggravating circumstances	נסיבות מהמירות	155.
Обшук	Search	חיפוש	156.
Омбудсмен	Ombudsman	אומבדסמן	157.
Опіка	Custody, guardianship	חסות, אפוטרופסות	158.
Опікун	Caretaker, guardian	אפוטרופוס	159.
Оскарження	Appeal	ערעור, עתירה, ערר	160.
Осудність	Capacity, amenability	שפוי	161.
Патент	Patent	פטנט	162.
Пеня	Fine	ריבית פיגורים	163.
Передача на поруки	Admission to bail, putting under recognisance	כניסה לערבות	164.
Підозрюваний	Supposed criminal, suspect	חשוד	165.
Підсудний	Accused person	עומד למשפט	166.
Пільги	Perks	הטבה, הנחה	167.
Позашлюбний	Illegitimate	ממזר	168.
Позбавлення волі	Imprisonment, deprivation of liberty	כליאה	169.
Позичка	Bailment, loan	הלוואה	170.
Позов	Bill for legal defence, lawsuit	תביעה	171.
Поліцейський патруль	Police patrol	ניידת משטרה	172.

Пом'якшувальні обставини	Extenuating circumstances	נסיבות מקילות	173.
Помилкове рішення суду	Miscarriage of justice	עוות דין, הטית דין	174.
Помилування	Clemency	חנינה	175.
Попереднє розслідування	Introductory investigation	חקירת משטרה	176.
Посадова інструкція	Official instruction	תיאור משרה	177.
Посол	Ambassador	שגריר	178.
Право господарювання	Right of economic management	זכות שימוש	179.
Правовий документ	Legal document	מסמך של חוק	180.
Правоохоронні органи	Law enforcement agencies	רשויות החוק, גורמי אכיפת חוק	181.
Правопорушення	Wrongdoing, violation, contravention of law	עבירה חוזרת	182.
Правопорядок	Law order	חוק וסדר	183.
Презумпція невинності	Assumption of innocence	חזקת חפות (מפשע)	184.
Приватизація	Privatization	הפרטה	185.
Приватна власність	Private property	רכוש פרטי	186.
Прокурор	Prosecutor	תובע, קטגור	187.
Процесуальні норми	Rules of procedure	תקן פרוצסואלי	188.
Речові докази	Physical evidence	מוצג משפטי	189.
Рівноправність	Equality	שוויון זכויות	190.
Розбій	Brigandage	גזל, חמס, גזלנות, מעשה חמס	191.
Розкрадання	Embezzlement	גניבה	192.

Розшук	Detection, tracing	חיפוש	193.
Саботаж	Sabotage	סבוטאז', חבל	194.
Самозахист	Self defence	הגנה עצמית, התגוננות	195.
Санкції	Mandate, assent	עיצומים	196.
Свідок	Witness	עד	197.
Свідоцтво	Certificate, diploma	תעודה	198.
Свобода совісті	Freedom of conscience	חופש (ה)מצפון	199.
Скарга	Complaint	תלונה, קובלנה	200.
Скомпрометувати	To compromise	להבאיש את ריחו	201.
Слідчий	Criminal investigator	חוקר	202.
Слідчий ізолятор	Investigation ward, investigatory isolation ward	צינוק	203.
Слідчі дії	Investigative procedures	חקירה	204.
Службова таємниця	Professional secrecy	זר שירות	205.
Соціальні норми	Social standart	תקן סוציאלי	206.
Спадкоємець	Heir	יורש	207.
Співучасть	Abetting, accompliceship, accessory offence	שיתוף-פעולה	208.
Страхування	Insurance	ביטוח	209.
Стягнення	Exaction, collection	גבייה	210.
Суддя	Judge, baron, magistrate	שופט	211.
Судова експертиза	Forensic enquiry, legal expertise	בדיקה משפטית	212.
Судовий виконавець	Executor, marshal of	הוצאה לפועל, מפרק	213.

	the court, officer of justice		
Судочинство	Court procedure, justicement	שיפוט, הליכים משפטיים	214.
Суспільний порядок	Social order	סדר ציבורי	215.
Суспільно небезпечний	Socially dangerous	מסוכן לחברה	216.
Сфабрикована справа	Framed-up case	תיק מפוברק	217.
Схиляти осіб до скоєння злочину	To abet smb in a crime	הדחה	218.
Тарифна ставка	Tariff level	משרת שכר	219.
Територіальна цілісність	Territorial integrity	שלמות טריטוריאלית	220.
Терористичний акт	Terrorist act	פיגוע	221.
Техніка безпеки	Accident prevention	בטיחות	222.
Тілесні ушкодження	Bodily suffering	פגיעה, פציעה, נזקי גוף	223.
Товарний знак	Trademark	סמל מסחרי, תו מסחרי	224.
Трудовий колектив	Collective	צוות עבודה	225.
Трудовий конфлікт	Labor dispute, labor controversy	סכסוך עבודה	226.
Трудовий стаж	Employment history, time record	ותק	227.
Умовне засудження	Suspended conviction	מאסר על-תנאי	228.
Усиновлення	Adoption	אימוץ	229.
Утриманці	Dependent	פילגשים	230.
Ухилення від сплати податків	Defaulting taxes	העלמת מס	231.
Учасник переговорів	Negotiator	משתתף של משא ומתן	232.
Фізична особа	Physical entity	אישיות פיזית, אדם	233.

Фіктивний шлюб	Pro forma marriage	נישואין קש	234.
Хабарництво	Palm-greasing, jobbery, graft	קבלת-שוחד	235.
Халатність	Negligence	רשלנות, התרשלות	236.
Хартія	Charter	צ'רטר, אמנה	237.
Холодна зброя	Cold arms	נשק קר	238.
Цензура	Censorship	צינזור	239.
Цінні папери	Securities	ניירות ערך	240.
Чиновник	Officer	פקיד	241.
Шантаж	Blackmail	סחיטה, סחטנות	242.
Шлюб	Marriage	נישואין	243.
Штраф	Fine, penalty charge, forfeit	קנס	244.
Юридична консультація	Legal aid	ייעוץ משפטי	245.
Юридична особа	Corporate body	אישיות משפטית	246.
Юрисдикція	Ambit, judicature	שיפוט, סמכות שיפוטית	247.
Юрисконсульт	Legal adviser	יוצע משפטי	248.
Юстиція	Justice	משפטים	249.
Явка з повинною	Surrender	התייצבות	250.